

Univerza v Ljubljani

Filozofska fakulteta

Oddelek za slavistiko

SUZANA RAHIJA

PSIHOLOŠKA ANALIZA *GIGE BARIČEVE*

DIPLOMSKA NALOGA

Ljubljana, 2013

Univerza v Ljubljani

Filozofska fakulteta

Oddelek za slavistiko

SUZANA RAHIJA

PSIHOLOŠKA ANALIZA *GIGE BARIČEVE*

DIPLOMSKA NALOGA

Mentorica: doc. dr. Đurđa Strsoglavec

Ljubljana, 2013

ZAHVALA

Prije svega, iskreno se zahvaljujem svojoj mentorici doc. dr. Đurđi Strsoglavec na strpljenju, pomoći i vodstvu pri izradi ovog diplomskog rada.

Neizmjereno hvala mojoj obitelji bez koje danas ne bih bila ovdje gdje jesam, hvala na beskrajnoj ljubavi, podršci i povjerenju.

I na kraju, D., hvala ti što si uvijek bio uz mene

SADRŽAJ

1	UVOD.....	4
2	EUROPSKA KNJIŽEVNOST IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA.....	5
3	HRVATSKA MEĐURATNA KNJIŽEVNOST	6
4	MILAN BEGOVIĆ.....	9
4.1	Biografija	9
4.2	Književni rad	9
4.2.1	O romanu <i>Giga Barićeva</i>	12
4.2.2	O drami <i>Bez trećeg</i>	13
5	KNJIŽEVNI LIK	15
5.1	Karakterizacija lika.....	15
5.2	Vrste karakterizacije	16
5.3	Načini karakterizacije	17
6	TKO JE GIGA BARIĆEVA	18
7	NAČIN PSIHOLOGIZACIJE GIGE	19
8	PSIHOLOŠKA ANALIZA GIGE	22
8.1	GIGIN ODNOS PREMA PROSCIMA.....	22
8.1.1	Advokat Mika Peruzović (Ulje)	25
8.1.2	Konte Šime Simeoni (Profil).....	26
8.1.3	Freddy (Terakota).....	27
8.1.4	Bela Balaško (Karikatura).....	28
8.1.5	Mister Kvit (Pastel)	29
8.1.6	Angelus Posthumus (Fotografija).....	30
8.1.7	Pero Sambolec (Autoportret)	31
8.2	GIGIN ODNOS PREMA MARKU	32
9	ZAKLJUČAK	40
10	SKLEP	41
11	CONCLUSION.....	42
12	IZVORI I LITERATURA.....	43
12.1	Izvori.....	43
12.2	Literatura	43

1 UVOD

U diplomskom ću se radu baviti psihološkom analizom Gige Barićeve, glavne junakinje istoimenog romana i drame *Bez trećeg* hrvatskog pisca Milana Begovića. Osnovni cilj rada je predstaviti na koji je način postignuta njena psihologizacija.

U teorijskom dijelu predstaviti ću glavne karakteristike međuratne europske i hrvatske književnosti, razdoblja u kojem su ova djela nastala te ću navesti zašto se Begović svrstava u taj period i koja su njegova najznačajnija djela. Usredotočit ću se na spomenuti roman *Giga Barićeva*, koji je dugo vremena bio zanemarivan, i na dramu *Bez trećeg*, kojom je Begović stekao veliku slavu.

U drugom ću dijelu objasniti pojam karakterizacije književnog lika, podijeliti ga na nekoliko vrsta i razjasniti na koje se načine, s obzirom na oblik piščeva izražavanja, mogu prikazati određena svojstva nekog lika u različitim književnim vrstama. Teoriju ću primijeniti na roman i dramu i njihovom analizom odrediti na koje načine Begović predstavlja psihološke osobine i stanja Gige Barićeve te se zadržati na njezinim odnosima prema ostalim važnijim likovima kako bih pokušala razabrati kakav je uopće njen karakter, što misli i osjeća.

Budući da se Begoviću zamjera da nije dovoljno prodro u svijest i podsvijest svoje junakinje te da je previše pozornosti posvetio događajima, zanimat će me mogu li tu tvrdnju potvrditi ili negirati.

Ovu sam temu izabrala upravo zbog ovakvih dilema i otvorenih pitanja koja potiču na razmišljanje i koja zahtijevaju daljnje istraživanje. Znajući da se romanu *Giga Barićeva* dugo vremena nije pripisivala vrijednost kakvu zaslužuje te da se o tom književnom liku nije mnogo pisalo, nadam se da ću svojim radom barem donekle pridonijeti Giginoj detaljnijoj analizi.

2 EUROPSKA KNJIŽEVNOST IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

U prvim desetljećima 20. stoljeća u europskoj se književnosti križaju i prepliću brojni književni pravci objedinjeni pod zajedničkim nazivom avangarda. Na njihov su nastanak utjecale velike povijesno–političke okolnosti, depresivno predratno i poratno stanje, velike promjene u razvoju industrije i tehnologije, urbanizacija te snažna filozofska strujanja i značajna otkrića na području psihoanalize. Neki od najvažnijih pravaca nastalih na početku prošlog stoljeća su kubizam, futurizam, dadaizam, ekspresionizam i nadrealizam. Ono što objedinjuje ove pravce jeste potpuni raskid s prošlošću; književnici u ono vrijeme gube kontakt s realizmom, simbolizmom, naturalizmom i impresionizmom te zahtijevaju pobunu protiv tradicije i ustaljenih formi i usmjeravaju se prema budućnosti. Potaknuti nemirom, besmislenim stanjem u svijetu i ugroženošću književnici žele da njihova djela budu neposredan, spontan, a time i vjerodostojan zapis stvarnosti koja se skriva u podsvijesti pojedinca, te se stoga usmjeravaju u detaljnije opisivanje njegovog psihičkog stanja i razmišljanja. Književni rezultati mnogih od tih pravaca veoma su skromni te nisu imali veći odjek, no znatno su utjecali na stvaranje novih književnih i umjetničkih struja.

3 HRVATSKA MEĐURATNA KNJIŽEVNOST

U povijesti hrvatske književnosti 1914. godina prijelomna je i presudna kako zbog političkih tako i zbog književnih događaja kojima je obilježena. Početak Prvog svjetskog rata značio je završetak jednog razdoblja hrvatske povijesti. Carstvo Habsburgovaca postepeno je slabilo te je Hrvatska stajala pred vratima neizvjesne budućnosti. Upravo te godine, pred sam rat umire najznačajnija ličnost tadašnje hrvatske književnosti, Antun Gustav Matoš. Pjesnik, pripovjedač, putopisac, esejist, kritičar i feljtonist, ostavio je za sobom prazninu za koju su svi mislili da je u tom trenutku nitko ne može popuniti, no 24. siječnja iste godine, dva mjeseca prije Matoševe smrti, pojavio se dotad nepoznati mladi pisac Miroslav Krleža koji će postati najistaknutija ličnost cjelokupne hrvatske književnosti.

Pet mjeseci nakon izlaska Krležinog prvog tiskanog rada, drame *Legenda*, svjetlo dana ugledala je i antologija *Hrvatska mlada lirika* u izdanju Društva hrvatskih književnika koju je uredio Ljubo Wiesner. Unutar korica te knjige združila su se dvanaestorica pjesnika, međusobno vrlo različitih, no povezanih težnjom što preciznijeg izraza za svoja pjesnička nastojanja. Na prvi je pogled jasno da su najsnažnije utjecali na tu književnu grupu Matoš i Vidrić te da lirika u toj antologiji nije donijela mnogo novog u usporedbi s onim što je već prije ostvarila hrvatska moderna. U zbirci prevladavaju motivi pejzaža, intime i ugođaja, no svejedno pjesnici poput Čerine, Kamova pa i mladog Ujevića dodaju nove akcente i kristaliziraju početke nove lirske epohe. Izuzev spomenutih pjesnika, ova je lirika ostavljala dojam pasivnosti, bježanja od stvarnosti, društvene izoliranosti i stagnacije. Grupa mladih književnika koja je ostala vjerna kultu ljepote i forme 1917. godine izdaje almanah *Grič*, koji je na neki način bio nastavak HML. Gričani se od modernista razlikuju samo u tome što razvijaju regionalnu, provincijsku liriku umjesto kozmopolitskih tema.

Krajem 1916. godine dolazi do male promjene i literarnog osvježanja: pojavljuje se novi književni časopis *Kokot* čiji je glavni urednik bio Ulderiko Donadini. Časopis je pokrenuo niz pitanja i aktualnih literarnih problema, a svojom je buntovnošću, borbenošću i težnjom za aktualnošću uzburkao hrvatsku umrtvljenu književnost.

Gotovo paralelno s Donadinijevim *Kokotom*, 1917. godine javlja se još jedan časopis, *Hrvatska njiva*. Kako navodi Šicel (1971: 176) ovaj časopis sam sebi postavlja zadaću da „pripomogne kako bi se hrvatski narod pripravio za životna pitanja budućnosti“ koja su značila borbu za ostvarivanje jugoslavenske ideje. Časopis nije imao literarni karakter, već ekonomsko-socijalni.

Jedini literarni beletristički časopis bio je *Savremenik* koji je izlazio još od 1914. godine i koji je okupljao stariju i mlađu generaciju književnika te povezivao hrvatske i srpske pisce i taj način budio koncept jugoslavenstva. Svoje su radove u *Savremeniku* objavljivali Bora Stanković i Miloš Crnjanski, a pisali su se članci i o Vladislavu Petroviću–Disu i o novijoj srpskoj književnosti.

Važno je napomenuti da hrvatska književnost tih godina nije pružila znajalnija djela jer se književnici nisu posvećivali toliko pisanju, koliko prevođenju. To potvrđuje i činjenica da su 1917. godine svakog mjeseca izašle dvije knjige prijevoda. Najčešće su se prevodili D'Annunzio, Tolstoj, Čehov, Gogolj, Dostojevski i dr.

Krajem 1917. godine Antun Branko Šimić izdaje vlastiti list s naslovom *Vijavica*, otvoreno zastupajući ekspresionizam što je kasnije nastavio i u časopisu *Juriš* (1919). Šimić, kao jedan od prvih, uzima motive iz običnog, svakidašnjeg života te dodiruje socijalne teme.

Posljednji dani rata donose još jedan književni časopis. Upravo pred konačnim oslobođenjem od Habsburgovaca, gotovo se sve generacije hrvatskih, srpskih i slovenskih pisaca ujedinjuju oko časopisa *Književni jug*.

Gledano u cjelini, hrvatska književnost od početka do kraja Prvog svjetskog rata nije ostvarila velika djela niti je imala centralnu ličnost. Književnost tih godina bila je samo uvod u kasnije bogatije književno djelovanje.

U razdoblje između dva svjetska rata hrvatska književnost ulazi opterećena nizom problema i pitanja koja su se javila u toku samog rata, a koja se sada napokon mogu početi rješavati. Književni rad dvadesetih godina dvadesetog stoljeća uklapa se u tok suvremene europske književnosti i započinje ekspresionističkim konceptom u prvom planu. Ekspresionizam se razvio kao oblik pobune čovjeka protiv vanjskog svijeta u kojem živimo, protiv svega tradicionalnog, zastarjelog i okamenjenog. Nestabilni uvjeti života, stanje potpunog rasula i kaosa izazvalo je otpor hrvatskog puka te je ekspresionizam u novonastaloj jugoslavenskoj državi naišao na plodno tlo. Skupina ekspresionista predvođena Krležom, A. B. Šimićem, Cescarcem i Krklecom suprotstavlja se matoševskoj lirici te se nadovezuje na J. P. Kamova i nihilizam. Lirika, drama i kraća proza (crtica ili novela) pisana u to vrijeme objavljuje se u časopisima *Vijenac*, *Kritika*, *Književnik*, *Plamen* i *Književna republika*. Posljednja dva časopisa koje je uređivao Miroslav Krleža često su bila zabranjena ili cenzurirana jer je Krleža širio socijalističke ideje usmjerene na rješavanje osnovnih društvenih problema te zahtijevao da literatura bude društveno aktivna zbog čega se uspuštao u obračune s dobrim dijelom hrvatske tradicije.

Od 1927. godine ekspresionistički, dadaistički i futuristički pokušaji pojedinih pisaca se stišavaju, no posljedice spomenutih pravaca, poput slobodnijeg odnosa prema formi, ekspresivnosti književnog izraza, dubljeg prodora u svijest i podsvijest likova i spontanosti izraza i dalje se osjećaju u hrvatskoj književnosti.

1928. godine dolazi do izražaja lijevo, socijalno orijentirana hrvatska inteligencija, na čelu s Stevanom Galožanom, koja postavlja jasan zahtjev da se književno pisanje angažira u rješavanju aktualnih društveno-političkih problema. Od 1932. godine toj se skupini suprotstavlja reakcionarna, nacionalistička struja desničara, no bez previše uspjeha. Stvarnu pobjedu odnosi Krleža koji predstavlja uzor generaciji koja je u to vrijeme počela ulaziti u književnost i generaciji koja se formirala neposredno pred rat i koja je zadirala u socijalnu problematiku svog vremena crpeći građu za svoja djela iz svog rodnog kraja.

Zbog velikih zasluga i vrijednosti djela te raznovrsnog opusa samog Krleže, povjesničari Franičević i Hećimović između ostalih nazivaju međuratno razdoblje „Krležinim dobom“, no za razliku od Matoša i Šenoe koji su dominirali u svom vremenu, Krleža je imao nekoliko dostojnih partnera u lirici (Tin Ujević, Antun Branko Šimić, Slavko Kolar), dramatici (Milan Begović) i prozi (Vladimir Nazor).

4 MILAN BEGOVIĆ

4.1 Biografija

Milan Begović rođen je 19. siječnja 1876. godine u Vrlici, malom gradiću Dalmatinske zagore od oca Ivana, malog posjednika i majke Filomene rođ. Bressan. U rodnom je mjestu polazio osnovnu školu, a školovanje je nastavio u Splitu zajedno s Vladimirom Nazorom. Studirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu i Beču, gdje je 1903. godine diplomirao romanistiku i slavistiku. Službovao je kao profesor u Splitu i Zadru, a kasnije je radio kao dramaturg i režiser u Hamburgu, Beču i Novom Sadu. U travnju 1927. godine postao je direktor Drame u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Radio je i kao profesor književnosti u Glumačkoj školi. Godine 1932. biva umirovljen te od tada živi u dvorcu Bisag kod Zeline te u Zagrebu gdje je umro 13. svibnja 1948.

4.2 Književni rad

Milan Begović bio je plodan stvaralac koji je djelovao gotovo pola stoljeća. Iako je, poput Nazora, svoju pjesničku individualnost istaknuo još u moderni, njegova su najznačajnija djela objavljena u razdoblju između dva svjetska rata. Afirmirao se u svim književnim rodovima - bio je pjesnik, prozaist, dramaturg, kritičar i prevoditelj, koji se često služio pseudonimima (Tugomir Cetinski, Xeres de la Maraja i Stanko Dušić).

U književnost je ušao 1891. godine objavivši u zadarskome *Narodnom listu* prigodnicu *Nad spomenikom Viških junaka* pod pseudonimom Tugomir Cetinski. Dvije godine kasnije u Splitu je pod istim pseudonimom objavio pjesničku zbirku *Gretchen*, a u Zagrebu 1897. pod svojim imenom zbirku *Pjesme*. Nakon što je u *Hrvatskom salonu* 1898. godine objavio nekoliko soneta, 1900. objavljuje *Knjigu Boccadoro* pod pseudonimom Xeres de la Maraja, zbirku koja ga je uključila u središte hrvatske moderne i kojom je ostvario punu afirmaciju kao pjesnik. Knjigu je starija generacije modernista proglasila bolesnom zbog poetskog estetizma i erotsko-hedonističke tematike, dok ju je mlađa generacija, zajedno s Nazorovim *Slavenskim legendama*, smatrala početkom posebne faze hrvatske novije lirike. Naredne Begovićeve zbirke pjesama *Vrelo* (1912) i *Izabrane pjesme* (1925) te njegov humanističko - pacifistički ciklus *Život za cara* (1904) nisu više izazivale takvu pozornost i priznanja.

Iz proznog rada, tri romana, četiri knjige humoreski, novela i pripovjedaka, ističu se: prvi roman *Dunja u kovčegu* (1921) koji je bio ocjenjivan kao „najbolji lirski roman u našoj književnosti“ (Frangeš 1987: 306) te koji je izrazito autobiografičan zbog radnje koja se zbiva

u Begovićevu zavičaju, drugi, opsežni „roman iz zagrebačkog poslijeratnog života“ *Giga Barićeva* koji se odlikuje složenom kompozicijom, a smatra se jednim od najboljih romana svojega doba te treći, povijesni roman *Sablasti u dvorcu* koji je objavljen posmrtno (1952). S najistaknutijim novelama kao što su *Kvartet* i *Dva bijela hljeba* Begović se potvrdio ne samo kao izniman pripovjedač već i kao pisac koji je ostao trajno vezan za rodni kraj.

Kao prozaist i kao dramatičar Begović se probija kasnije i sporije, ali postiže trajnije i vrijednije rezultate. Dramskom književnošću bavio se četiri i pol desetljeća, od 1894, kada objavljuje dramalet *Pod ciganskim čadorom* u *Prosvjeti* pod svojim prvim pseudonimom, do 1938, kada završava dramu *Badnje večer Katice Degrelove*. Pod pseudonimom Stanko Dušić u Pragu je 1902. tiskao mitološku tročinku *Myrrha*, dok mu slijedeće godine splitski amateri izvode socijalnu dramu *Za tugom srećom*, a zagrebački HNK 1905. jednočinku *Venus victrix*. U Zagrebu mu je 1906. objavljena te izvedena povijesna drama u pet činova *Gospođa Walewska* u kojoj se osjeća utjecaj Vojnovića, a 1909. realistična drama iz njegova zavičajnoga podneblja *Stana*. Begovićeve dramatičarske odlike, njegovo svestrano kazališno obrazovanje i artistska senzibilnost te poznavanje suvremene dramaturgije najviše dolaze do izražaja u međuratnim godinama kada nastoji u svom dramskom stvaranju biti u toku aktualnih strujanja kako u izrazu tako i u tematici. U svom najplodnijem stvaralačkom razdoblju, u razdoblju između dva svjetska rata, Begović stvara niz dramskih djela kojima potvrđuje svoje psihoanalitičke i komediografske sposobnosti: *Svadbena let* (1922), *Božji čovjek* (1934), *Pustolov pred vratima* (1926), *Hrvatski Diogenes* (1928), *Amerikanska jahta u splitskoj luci* (1930), *Bez trećeg* (1931), *Čovjek je slabo stvorenje* (1935), *Dva prstena* (1935), *I Lela će nositi kapelin* (1936).

Upravo u tom razdoblju, Begović je ujedno bio i najizvođeniji hrvatski autor izvan domovine. Većina drama izvedena mu je ne samo u zagrebačkim i drugim hrvatskim kazalištima, već i na inozemnim scenama gdje je drama *Bez trećeg* imala najveći odjek. Za četiri drame je dobio uglednu Demetrovu nagradu, a u njegovu čast snimljeni su i brojni filmovi.

U svom životu Begović je bio aktivan i kao prevodilac. Prevodio je poeziju Carduccija, D'Annuzija, Goethea i Heinea te za potrebe kazališta preveo drame Schillera, Kleista, Pirandella, Hofmannsthal i drugih. Dvadesetih godina bavio se i kazališnom kritikom pišući za zagrebačke *Novosti* te objavio niz članaka, eseja i studija o glumcima i redateljima (*Kritike i prikazi*, 1943; *Umjetnikovi zapisi*, 1943).

Poznato je da je Begović između ostalog napisao i libreto za komičnu operu Jakova Gotovca *Ero s onoga svijeta* koja je praizvedena u Zagrebu 1935. godine.

Begović je u svojim pjesničkim, proznim i dramskim djelima posvećivao veliku pozornost psihološkim i emotivnim stanjima čovjeka, obradi ženskih likova te erotici. Vrijedno je spomenuti Begovićev odgovor u intervjuu na pitanje zašto je pridavao toliku važnost erotskom elementu:

Za mene je život neprestano sukobljavanje i izmjena svijetlih i mračnih elemenata. A životna igra svjetla i sjene nigdje se jasno ne vidi kao u odnosu muškarca i žene, koji su neumoljivo upućeni jedno na drugo. Muško i žensko su vječni neprijatelji. Slikajući odnose muškarca i žene ja vjerujem da slikam temeljne odnose i oblike svoga života... (Hećimović 1976: 294)

Kako bi zadovoljio kritiku i publiku, Begović podliježe patriotizmu te se bavi i nacionalnim, malograđanskim i zavičajnim temama.

U njegovim se djelima često osjeća utjecaj Ibsena, Pirandella, Hauptmanna i Dimova zbog čega mnogi kritičari sumnjaju u izvornost njegova dramskog rada. Nedvojbeno je, da je Begović bio vrstan poznavalac svojedobnih modernih europskih dramskih pisaca, no sumnja u njegovu individualnost nikada se nije temeljito dokazala, jer se do nje nije dolazilo savjesnim poredbenim proučavanjem, već na poticaj neprovjerenih osobnih dojmova.

Sudovi o njegovom radu posve su oprečni. Ante Petravić i Miroslav Krleža Begovića cijene ponajprije kao pjesnika, kao autora *Knjige Boccadoro* i *Život za cara*. U Branka Hećimovića (1964: 12) naći ćemo drugačije mišljenje. Za njega „veći dio pjesama iz knjige Boccadoro [...] pa i Vrela ima samo „književno–historijsku vrijednost“. Marijan Matković (1949: 446) smatra Begovića „eklektikom“ i „tipičnim kazališnim 'krojačem'“, a Branko Gavella (1970: 18) kaže da je Begović „rijetko uspio da napiše dijalog u kojemu bi nešto bilo zaista 'rečeno'“. Antun Barac (1914: 53) je u svom eseju o *Gigi Barićevoj* postavio tvrdnju kako je Begović „u hrvatskoj književnosti bio i jest najčistiji literat – sa svim oznakama ovog pojma“, želeći naglasiti kako je upravo on pisac koji je shvatio važnost tiskane riječi, onaj koji se vješto i razumski služio tuđim iskustvima i rekvizitima, pisac koji je poznao tendencije u književnosti svog doba i razumio naklonosti publike.

Književni opus Milana Begovića bio je precjenjivan i osporavan, prezren pa bučno hvaljen, izazivao je polemike i burne reakcije te je „postao s jedne strane predmetom smirene analize akademske kritike a s druge strane vlasništvom rastućeg broja čitatelja i kazališnih gledatelja“ (Senker 1955: 63). Kritika i danas drži da Begović nije najbolji hrvatski pjesnik, pripovjedač, dramatičar i esejist prošlog stoljeća, da nije izniman, no želimo li upoznati i shvatiti književnost prve polovice dvadesetog stoljeća, svakako nećemo zaobići njegova djela.

4.2.1 O romanu *Giga Barićeva*

Giga Barićeva je društveno-psihološki roman koji tematizira hrvatsku zbilju nakon Prvog svjetskog rata. Iako je isprva izlazio u nastavcima (230) u dnevniku *Novosti* od 19. listopada 1930. do 22. lipnja 1931. godine pod naslovom *Giga Barićeva i njezinih sedam prosaca*, danas je naslovljen po središnjem ženskom liku. Djelo ima podnaslov *Roman iz zagrebačkog poslijeratnog života* te se sastoji od tri knjige: *Sedam prosaca*, *Na ratištu* i *Povratak*. Svaka od te tri knjige podijeljena je na nekoliko poglavlja.

Prva knjiga *Sedam prosaca* sastoji se od četiri poglavlja (*Ispovijed*, *Irina Aleksandrovna*, *Likvidacija* i *Galerija prosaca*) te nas uvodi u svijet protagonistice Gige Barićeve čiji je muž nestao na fronti za vrijeme Prvog svjetskog rata i od čega je prošlo osam godina. Giga se nalazi u brojnim dvojabama jer želi ostati vjerna svom suprugu, za kojeg ne zna je li još uvijek živ, no istovremeno želi nastaviti sa svojim životom. Očajna, traži savjet od svećenika i prorokinje Irine koja joj čita iz karata. Posljednje poglavlje posvećeno je portretiranju sedam prosaca koji traže Giginu ruku gdje istovremeno saznajemo na koji su način upoznali Gigu te detalje iz njezinog djetinjstva i iz njenog svakodnevnog života.

Druga knjiga *Na ratištu* podijeljena je na dva poglavlja: *Gigino vjenčanje* i *U iščekivanju*. Pripovjedač nas vodi u vrijeme ratnih događanja, na dan Giginog vjenčanja s Markom na fronti u Galiciji kada bivaju zbog ratnih okolnosti razdvojeni prije nego li su proveli svoju prvu zajedničku noć. U općem kaosu, koji je vladao u ono vrijeme, Giga ne odustaje od potrage za svojim mužem u kojoj joj pomaže jedan austrijski kapetan. Tragajući za Markom, upoznaje i spašava malog židovskog dječaka Šlojmea s kojim se, zbog spleta teških okolnosti i uzaludnih pokušaja, vraća u Zagreb. Vrativši se u rodni grad, Giga obolijeva od tifusa. S vremena na vrijeme posjećuje je Markov otac, nekada poznati novinar, a danas alkoholičar, kroz čiji lik saznajemo društvenu i političku situaciju zagrebačkih građana.

Treća knjiga *Povratak* sastoji se od pet poglavlja: *Otac i kći*, *Ludački ples*, *Gatanja i predosjećanja*, *Beethoven: Sonata quasi una fantasia op. 27. No 1* i *Drama*. U posljednjoj knjizi saznajemo da se Giga nalazi u sve težoj situaciji. U kratkom je razdoblju na njezina leđa palo mnoštvo problema: oboljenje i smrt vlastitog oca, odlazak starog Barića u Vrapče, skrb o njegovoj životnoj suputnici Piroški te odlazak Šlojmea nad kojim preuzima skrb njegov stric iz Njemačke. Da bi barem djelomično zaboravila na sve poteškoće, odlučuje se zaposliti u Crvenom križu u nadi da će na taj način lakše doći do informacija o Marku i o tome što se događa na fronti. Kako vrijeme prolazi, vraćamo se na dan gatanja Irine Aleksandrovne koja Gigi priroči nesreću i sud između nje i najbliže joj osobe. Dolazi dan kada Giga mora odlučiti

čiju će prosidbu prihvatiti. Kako bi se ublažila napetost iščekivanja, jedan od prosaca na klaviru svira Beethovenu sonatu. Giga odugovlači s odlukom, odlazi u svoju sobu kako bi se preobukla, no tada shvaća da ne želi biti s nijednim od prosaca te odustaje od bilo kakve udaje. Nedugo nakon tog sastanka, Marko se vraća kući gdje ne pronalazi Gigu već sumnjive znakove koji ukazuju na supruginu moguću prijevaru. U njemu se rađa osjećaj ljubomore i sumnjičavosti te kada se njih dvoje napokon sretnu upadaju u mnoštvo nesporazuma i konflikata. Giga ga ne razumije te mu pruža očevo pismo u kojoj njezin otac potvrđuje da u vrijeme Markove odsutnosti Giga nije bila nevjerna. Marko mijenja svoje mišljenje te je spreman nastaviti zajednički život, međutim Giga je razočarana zbog njegovog nepovjerenja i ne želi ući s njim u spavaću sobu. Marko si uzima pravo na svoju ženu i postaje nasilan zbog čega ga Giga ubija.

Unatoč širini tema koje je Begović zahvatio u ovom djelu, razvedenosti strukture, opsežnosti i pomnom ocrtavanju likova, hrvatska književna historiografija ovaj je roman dugo vremena zanemarivala te je njegova primjerena vrijednost utvrđena tek u novije vrijeme.

Valja također napomenuti da radnja romana nije pisana kronološkim slijedom, već kako piše Senker (1995: 62), put kojim upoznajemo Gigu jeste „obratna, zapravo spiralan“. Giga se po prvi put javlja već kao odrasla i zrela žena samo nekoliko dana prije kobne noći. Sve što saznajemo iz njezine prošlosti, od njezine sedamnaeste godine i ključnog momenta kada je upoznala Marka Babića koji joj je promijenio život pa duž idućih osam godina, saznajemo iz njezinih priča i mnoštva retrospekcija.

4.2.2 O drami *Bez trećeg*

Drama *Bez trećeg* izvedena je iz posljednjeg poglavlja romana *Giga Barićeva*, simbolično naslovljenog *Drama*. Radi se zapravo o dramatizaciji proznog teksta. Kako bi se ta tvrdnja potvrdila, Hećimović (1976: 330) je napravio podrobniju poredbenu analizu proznog i dramskog djela te konstatirao da su „razlike između ovih dvaju djela uistinu vrlo male“ i da „drama *Bez trećeg*, jer je nastala na temelju proznog teksta, obiluje vrlo opširnim didaskalijama, kakve se inače ne sreću u drugim Begovićevim dramskim ostvarenjima“. Na temelju Begovićeve izjave da već mnogo godina svaku svoju zamisao pokušava najprije izgraditi u dramskoj formi (Žimbek 1936: 110), Hećimović (1976: 331) pretpostavlja da je autor „već prije nego što je počeo pisati završno poglavlje Gige Barićeve, to poglavlje doživio i zamišljao kao dramu“ te je vjerojatno „pomišljao kako će ga odmah pretočiti u dramu“.

Upravo u ovom djelu na vidjelo izbija jedna od glavnih Begovićevih tema, vječni i nerješivi problem međusobne ovisnosti i sukobljavanja muškarca i žene koji je sveden samo na odnos dvoje lica. Drama se odlikuje znalačkim nijansiranjem osjećaja i raspoloženja, istančanim poznavanjem ženske psihe te temeljitom razradom pojedinih prizora. Smisao čitave drame, njena tematika koja pojašnjava i naslov djela, sažeta je u ključnim Giginim riječima:

GIGA: [...] Ti si bio ljubomoran od prvog onog časa kad me nisi više imao uza se, pa sve do sada dok se nisi vratio.

MARKO *jače*: Na što? Na koga?

GIGA *se osmjehe*: Na mogućnosti koje postoje i onda kad dvoje ljudi žive zajedno, a nekmo li kad su odijeljeni vremenom i prostorima. Ljubomora nije posljedica jednog fakta nego jedne dispozicije. Za ljubomor između dvoje ljudi ne treba da postoji onaj treći, nego mogućnost - a ta postoji uvijek u mislima onoga koji strepi za nekoga koga voli - da bi mogao stupiti u akciju bilo ko, ko bi mogao biti onaj treći. Ljubomor je, dragi, kao i ljubav. Tu ne treba trećeg. Dvoje je dosta. (Begović 1934: 320)

Iako likovi u drami nisu dodatno okarakterizirani, iako ne upoznajemo čitavu Giginu životnu priču, lik Gige i dalje je potpun. Kroz dijalog Gige i Marka saznajemo o njihovoj prošlosti i situaciji u kojoj su se našli, a da Begović ne razotkriva detalje vezane uz prosce čime čitatelja drži u neizvjesnosti jer ne može sa sigurnošću reći je li Giga prevarila svog supruga. Čitajući roman ta je činjenica posve jasna: Giga je odbila prosce i ostala vjerna svome suprugu.

Važno je spomenuti da se upravo zbog te vjernosti i odanosti svom suprugu te dugogodišnjeg čekanja, Giga u hrvatskoj literaturi često naziva „modernom Penelopom“ (Bošnjak 2009: 186). Osim karakteristike vjerne žene, postoji još nekoliko sličnosti kojima se ukazuje da je Begović, pišući ovu dramu, crpio inspiraciju iz mitskog Homerovog epa *Odiseja*. Kao prvo, Gigu su, kao i Penelopu, svakodnevno oblijetali muškarci kojima su obje pružale lažnu nadu da će možda jednog dana poći za jednog od njih. I jednoj i drugoj odgovarala je pozornost koju su dobivale od prosaca te su ih zadržavale uz sebe koliko god su mogle, iako su u sebi znale da s nijednim od njih ne mogu ostvariti dublji odnos te da će čekati na svoje muževe koliko god treba. Kao drugo, Penelope je nedugo nakon Odisejevog odlaska rodila sina Telemaha koji je u Begovićevu djelu predstavljen kroz mladog židovskog dječaka Šlojmea kojeg je Giga pronašla na ratištu, a za kojeg Marko nikada nije saznao. Ipak, da priča ne bi bila potpuno ista, Begović završava dramu tragičnom smrću, ubojstvom Odiseja, a ne sretnim završetkom i ujedinjenjem supružnika kako to čini Homer.

5 KNJIŽEVNI LIK

Književni lik je bitna sastavnica pripovjednog književnog djela. Diklić (1978 : 336) navodi da lik zajedno s temom, idejom, naracijom, opisom, dijalogom i monologom oblikuje umjetničku cjelinu te da se ti elementi međusobno nadopunjuju i ovise jedan o drugome.

Sam termin književni lik, prema Kmecelu (1996 : 209), upotrebljava se za osobu koju je stvorio književnik. Veoma se često taj pojam zamjenjuje različitim terminima poput ličnost, lice, junak, osobnost ili karakter, iako se ti termini međusobno razlikuju oviseći o književnom rodu i fazi u kojoj je neki žanr nastao.

Aleksandar Flaker (1998: 344) u tekstu *Umjetnička proza* također napominje da je lik „obično fiktivna ljudska ličnost“. Misli se dakako na to da se lik sastoji od „riječi i rečenica“, a ne „od krvi i mesa“ te da se katkad čitatelji zanesu smatrajući književni lik stvarnom osobom s kojom se mogu poistovjetiti.

Dolinar i Dolinar (1987 : 130) definiraju književni lik kao jedan od temeljnih elemenata književnog djela koji je izuzetno važan u epici i dramatici, dok u lirici obično nije konstituiran.

S obzirom na pozornost koju pisac posvećuje likovima, oni se dijele na glavne i sporedne. Glavni lik/ovi su od ključnog značenja jer su nositelji glavne radnje te se o njima najčešće najviše piše, dok su sporedni likovi manje važni te se uvijek nalaze u nekom odnosu s glavnim likom kako bi služili većoj slikovitosti razvoja događaja. Prema Kmecelu (1996: 209) likove možemo dijeliti i na „pozitivne“ i „negativne“, odnosno dobre i loše s obzirom na njihovu moralnost. Ukoliko je ponašanje književnog lika u suprotnosti s ustaljenim moralnim pravilima, taj se lik smatra „negativnim“ iz čega možemo zaključiti da je „pozitivan“ lik onaj čije je ponašanje sukladno s postojećim moralnim normama.

5.1 Karakterizacija lika

Da bi čitatelj mogao razlikovati pojedine književne likove, njih trebamo okarakterizirati, tj. prikazati njihova bitna svojstva. Riječ karakterizacija proizlazi iz riječi karakter koja je u *Rečniku književnih termina* (1985: 315) definirana kao „skup etičkih, intelektualnih, emotivnih svojstava neke ličnosti“ radi čega Flaker (1986: 344) navodi da se riječ karakter koristi umjesto termina lik kada se opisuje njegovo psihološko stanje, a pojam karakterizacija definira kao „umjetničko (...) oblikovanje ljudskog lika ili karaktera u književnosti“.

5.2 Vrste karakterizacije

Silva Trdina (1958 : 61) piše da se književni likovi mogu okarakterizirati na pasivan i aktivan način, što ovisi o tome radi li se kod označavanja tih osoba o opisu ili obrisu. Nadalje navodi da o prvom načinu govorimo kada se radi o opisivanju čovjekovih tjelesnih i duševnih osobina, a o drugom primjeru kada se radi o obrisu čovjekova karaktera u djelovanju.

Kmecl (1996: 209) navodi da se lik može okarakterizirati neposredno opisujući njegov vanjski izgled, imenujući ga, označujući ga profesijom i godinama te posredno obilježavajući književni lik posebnostima njegovog unutarnjeg, duhovnog života što se pokazuje u njegovom ponašanju, djelovanju ili npr. govoru. Napominje da vanjski izgled niti nije toliko važan koliko to da čitatelj shvati karakter i značenje osobe.

U knjizi Zvonimira Diklića *Književni lik u nastavi* (1978) nalazimo mnoštvo tipova karakterizacije književnog lika. Onu koja obuhvaća društvenu uvjetovanost moralnih normi lika nazivamo etičkom karakterizacijom lika. Upravo ona pridonosi boljem i detaljnijem upoznavanju karakternih crta književnog lika te otkriva njegove postupke, ponašanje i djelovanje, stavove prema svijetu, odnose prema drugima i prema sebi te međusobne odnose likova uopće. Prema tome, uključuje analizu nekih komponenata svjesnosti postupanja, osjećaja i voljnih osobina lika. U interpretaciji lika često ne postoji jasna granica te je teško razlikovati etičku karakterizaciju od psihološke kojom se istražuju svjesna i podsvjesna stanja lika, njegov emocionalni i intelektualni život, motivacije za djelovanje i ponašanje lika. Psihološka karakterizacija omogućuje dublje upoznavanje karaktera lika i ubraja se u složenije pristupe karakterizacije. Sociološkom karakterizacijom lika utvrđuju se socijalne odrednice lika: njegovo porijeklo, klasna pripadnost, društvena prilagođenost, međuljudski odnosi, utjecaj društvene sredine na ponašanje, stavove i gledišta lika. Povijesna karakterizacija istražuje povijesnu uvjetovanost lika te ju interesira vrijeme i prostor u kojem lik živi, povijesni događaji vezani za lik te kako ti događaji utječu na njegovo djelovanje. Filozofska karakterizacija bavi se analizom misaonog i spoznajnog svijeta književnog lika i njegove životne filozofije. Nasljednim osobinama i osobinama stečenim pod utjecajem okoline u kojoj se lik formirao te biološko–fiziološkim pojavama strukture ličnosti istražuje fiziološka (biološka) karakterizacija. Govorne osobine lika izražavaju se lingvističkom karakterizacijom, a stilski postupci, logičke, afektivne i impresivne vrijednosti govora lika i njegov izraz istražuje stilistička karakterizacija.

U *Rečniku književnih termina* (1985: 316) spominje se još jedna podjela: ukoliko u ličnosti dominira samo jedna njena osobina, takvu karakterizaciju nazivamo statičnom, a ukoliko se prate promjene u ličnosti, sazrijevanje i njen razvoj, radi se o dinamičnoj karakterizaciji.

5.3 Načini karakterizacije

Karakterizacija lika naposljetku se može ostvariti i s obzirom na oblik piščeva izražavanja. U proznom djelu to se može učiniti pripovijedanjem, opisivanjem i govorom koji su podjednako prisutni, a u dramskom sve informacije o likovima saznajemo iz popisa lica koji se nalazi na početku dramskog teksta, didaskalija te dijaloga i monologa.

Pripovjedač u tekstu može biti: u prvom licu ako želi uspostaviti prisniji odnos prema zbivanjima i likovima te se kao takav često pojavljuje u memoarskoj i dnevničkoj prozi, u drugom licu kada želi postići intiman odnos s čitateljem i ostvariti dijalog, te u najčešćem i najstarijem obliku, u trećem licu u ulozi sveznajućeg pripovjedača, kakvog nalazimo i u djelu *Giga Barićeva*.

Opisivanje ili drugom riječju deskripcija dio je pripovjedačkog postupka kojim se naznačuju i navode svojstva lika, interijera i eksterijera u kojem biva. U razdoblju u kojem je stvarao Begović, nisu se podnosili detaljniji opisi. Vanjština je bila opisana sa svega nekoliko karakterističnih detalja, a veća se je pozornost posvećivala unutarnjoj, psihološkoj karakterizaciji; mislima i osjećajima likova.

Kao posljednji oblik izražavanja koji se koristi u proznim djelima, spomenut ćemo govor koji se može podijeliti na dijalog i monolog. Dijalog veoma pridonosi dinamičnijem razvoju radnje, postepenom produbljivanju odnosa te pruža mogućnost izražavanja stajališta, dok monologom jedan lik iznosi svoje vlastite stavove, raspoloženja i namjere. Od 1918. godine s pojavom toka svijesti postaje veoma popularan unutarnji monolog koji nudi sve informacije koje su na granici između svjesnog i nesvjesnog (snovi, vizije, halucinacije itd.) te služe kao vjerni zapis duševnog stanja određenog lika.

Osim spomenutog dijaloga i monologa, u dramskom se djelu likovi mogu karakterizirati didaskalijama u kojima se opisuju osobine lika i njihovo ponašanje, odnosno djelovanje i reakcije te popisom lica gdje najčešće saznajemo čime se pojedini od njih bavi, koliko imaju godina ili u kakvom su odnosu s drugim likovima.

6 TKO JE GIGA BARIĆEVA

Pravim imenom Margareta Barićeva rođena pl. Remetinec središnji je lik drame *Bez trećeg* i romana, naslovljenog upravo prema njoj, *Giga Barićeva* Milana Begovića.

Giga je mlada Zagrepčanka iz ugledne plemenitaške obitelji, kćerka gospođe Julijane pl. Remetinec i banskog savjetnika pl. Remetinca kroz čiju je sudbinu prikazan Prvi svjetski rat i život poslijeratnog hrvatskog društva. U spomenutim djelima pratimo, duž osam godina, počevši od njezine sedamnaeste u kakvim se situacijama našla i što je proživjela, kako je rat utjecao na njezin život i kakve je posljedice ostavio na njoj i njoj bliskim osobama.

Stvaranjem Gige Begović je uspio stvoriti tipičan lik ondašnje zbilje te je savršeno ocrtao život većine žena koje su zbog ratnih okolnosti ostale same i koje su živjele u iščekivanju da će se njihov suprug jednog dana možda vratiti s ratišta.

Promatrajući Giginu priču možemo uvidjeti da ona ne svjedoči samo o društvenim, političkim i socijalnim problemima, već i o krizi ljudske ličnosti i ljudskih odnosa.

Gigin najveći problem kojemu Begović i posvećuje najviše pozornosti jeste njezin vlastiti unutarnji sukob. Giga se, naime, nalazi u dilemi u kojoj ne zna kako ostaviti prošlost, odnosno Marka, iza sebe i okrenuti se prema budućnosti i novom životu, odnosno u dilemi, želi li to uopće učiniti. Sve ostale, možemo reći, probleme iz vanjskog svijeta, poput alkoholizma i psihičke nestabilnosti starog Barića, traženja smještaja za Pirošku, smrt oca i odlazak Šlojmea, Giga kao hrabar individualist rješava mnogo lakše.

Većina današnjih kritičara smatra spomenuta Begovićeva djela psihološkim romanom, odnosno dramom, no zanimljivo je spomenuti kritiku Jeličića (1982: 171) koji napominje da Giga ne sadrži „unutarnju dubinsku dimenziju“. Navodi da je Giga „dvodimenzionalna.“

Štukatura. Građena od migrena, takta, doziranog sentimenta, omeđena mjerom; njena skladnost potpuno je usklađena s ugođajem njene sobe u kojoj živi; kako su u sobi s ukusom raspoređeni predmeti, kako svaki od njih svjetluca svojim mirom, tako i u Gigi sve je razmješteno i raspoređeno bez izazova. (ibid.)

Kako bismo dokazali Gigin podsvjesni nemir i potvrdili da se uistinu radi o psihološkim žanrovima detaljnije ćemo promotriti njezin karakter, njezine misli, djelovanje itd. te objasniti na koji način Begović prodire u svijest svoje junakinje.

7 NAČIN PSIHOLOGIZACIJE GIGE

Gigine psihološke osobine i njezino stanje nisu prikazani istim metodama u romanu i drami. Begović se u romanu koristi pripovijedanjem, opisivanjem i govorom. Pripovjedač u 3. licu pripovijedajući o Giginim doživljajima neposredno prati njezine misli: „*Kad je samo pomislila, da joj se netko približi usnama k licu, odmah je odvrćala glavu*“ (Begović 1996a: 40) i osjećajima: „*Nju je napokon počimao hvatati neki strah, nešto neobično neugodno, tjeskoba neka*“ (Begović 1996b: 68). Prateći njezino djelovanje, njezine postupke saznajemo da je bila veoma snalažljiva, dosjetljiva i taktična. Kao idealan primjer možemo navesti tešku situaciju u kojoj je Giga umalo bila silovana, no upravo zbog tih svojih osobina uspjela se izvući iz opasnosti. U trenutku kada je mislila da je prekasno da se riješi iz grubih i teških ruku svog podstanara, shvatila je da je otpor najgora opcija te je stoga prihvatila njegovu igru dajući mu osjećaj da će mu se tjelesno prepustiti. Dobivši nad njim osjećaj kontrole, iskoristila je trenutak da ga zaključa u kupaonicu i pozove pomoć. Osim kroz njezino djelovanje još bolju sliku o Gigi dobivamo promatrajući njezine odnose s drugim likovima. Dolazeći u interakciju s različitim tipovima osoba, Giga drugačije komunicira i reagira što ćemo vidjeti u sljedećem poglavlju.

Opisivanje, kao sljedeći od načina kojim Begović želi postići psihologizaciju Gige, nije veoma često u ovom romanu. Iako se radnja romana odvija za vrijeme i nakon Prvog svjetskog rata, Begović svoje čitatelje ne guši opisivanjem povijesnih činjenica. Čak i kad se upotrebljava opis, on nema svoju prvotnu funkciju ocrtavanja činjenica, procesa i predmeta, već ima simboličko značenje ili funkciju socijalno-psihološke karakterizacije.

Što se tiče govora, mnogi su se autori onog vremena odlučili okarakterizirati svoje likove dijalektizmima, žargonizmima, barbarizmima, no Begovićeva Giga govori hrvatskim standardnim jezikom i ostaje s tog vidika neobilježena. Iz dijaloga, kao i iz pripovijedanja, saznajemo kakav je njezin odnos prema ostalima, koga preferira, a tko joj se ne sviđa, kakva je sugovornica, prihvaća li tuđa mišljenja ili ne. Zbog većeg broja likova međusobni su odnosi veoma površni, o čemu svjedoči i ova Gigina izjava: „*k meni ne dolazi nitko, osim katkad koja prijateljica, ako se mogu nazivati prijateljicama one, s kojima nema čovjek ništa zajedničko osim interesa za 'trač'*“ (ibid.: 261). I iako je dijalog dosta prisutan u romanu, mnogo je važniji u drami te ćemo se ovdje posvetiti unutrašnjem monologu, koji je jedan od najznačajnijih tehnika kako postići psihologizaciju određenog lika i prodrijeti duboko u njegovu svijest.

Nečujnim neizravnim unutarnjim monologom Gige Barićeve, koji predstavlja pripovjedač svojim komentarom, izrečena je njezina konačna odluka na koju su toliko dugo čekali svi prosoci i istovremeno svi čitatelji. Tim se monologom Giga riješila ogromnog tereta koji ju je mučio od samog početka.

Žao mi je, gospodo, ali moram da vas razočaram, da vas razočaram sve i jednoga. Razlog je jedan jedini: ne mogu! Čekati toliko godina jednog čovjeka, misliti neprestano na nj, spremati sve svoje radosti za njegov povratak, sve želje i težnje koncentrirati na taj jedan čas, pa onda iznenada sve to prevrnuti, poći za drugoga, proživjeti s njim onaj drugi čas, koji nije njegov - to da vam dalje objašnjavam? Ne, ne mogu. Pustite me, da ostanem kod onoga, čija sam bila, otkad imam svijest, da nečija moram biti. Budite mi prijatelji i spasite me vi sami od onoga, što namjeravam učiniti. Jer kako god učinim, učinit ću krivo sebi, njemu i onom jednom od vas za koga pođem. Vi ste me doveli do ovih borba, traženja izlaza, novih opredjeljenja i izgleda, jer bez vas, zacijelo, ne bih nikad pomislila, da može još netko postojati za me, ne bih se nikad odlučila, da pokopam nekoga, tko je živ u meni, pa makar on sto put bio mrtav, makar stotine njegovih grobova stajalo rasijano kojekuda po svim kontinentima. Zbog vas sam navukla na se korotu, da je mogu čim prije zamijeniti sa bijelom i svečanom, koju evo nosim i kojom sam morala pokazati, kako nema u meni više ni prošlosti ni boli, ali ja osjećam, da je ovo ruho za me najprikladnije baš zato, jer se opet vraćam onome čija sam, i onome koji živi, ako ne nigdje drugdje, a ono tu kraj mene, u ovim prostorijama, ako i ne uz moje tijelo, a ono uz moje življenje. Ja znam, jedan ili drugi među vama pomislit će, koliko sam nestalna, neodlučna i prevrtljiva, i svi ćete mi možda predbaciti, da sam vas zaludivala i s vama postupala neozbiljno i djetinjasto, ali ako se malo izvučete iz vašega egoizma, iz vaše taštine, u koju ste se zakukuljili kao svilac u svoju čahuru, vidjet ćete, da je najbolji baš taj način, kako a vama postupam, ostavit ćete taštine i egoizme nepovrijeđene. Jer šta bi onaj, kome bi se priklonila, dobio sa mnom? I koliko bi on imao od mene, kad bi me imao? Šta bi rekao onaj, koji željan hladovine, mjesto velika stabla naiđe na kržljav suvarak. Ili traži knjigu sa šarenim sadržajima, a netko mu donese komadić strane s prekinutim riječima i besmislenim izrekama? Ja nikad ne bih bila čitava ni s kim drugim, nego samo s njim. I pustite me da ostanem s njim. (ibid.: 350)

Iako je Giga u romanu nekoliko puta postupila veoma egoistično želeći zadržati sve prosce uz sebe jer joj je odgovarala pozornost, za ovakvu odluku trebala je puno hrabrosti znajući da ih time može sve uvrijediti i naposljetku izgubiti.

Napisavši ovaj unutarnji monolog, Begović je potvrdio svoju spisateljsku zrelost zato što je veoma dobro predočio svijet jedne žene prodrijevši u žensku psihu i razumjevši njezin teret.

Prijeđemo li na dramsko djelo *Bez trećeg* uočit ćemo opširne didaskalije koje pružaju informacije o reakcijama i emocijama Gige i Marka, no psihologizacija glavnih likova većim je dijelom postignuta dobro vođenim dijalogom. Za razliku od dijaloga u romanu, u dramskom su djelu dijalozi veoma dinamični i intenzivni. Begović je u drami izbacio sve suvišne likove, te ostavio samo dva čime je između njih postigao intimniji odnos. Stisnuvši ih u jednu sobu u koju ne dopiru utjecaji vanjskog svijeta (osim zvonjave telefona), prisiljava likove da se posvećuju jedan drugome. Jeličić (1982: 174) navodi ukoliko dijalog ne bi bio zanimljiv te bi Begović Marka i Giga ostavio na trenutak same, Marko bi najvjerojatnije uzeo kufere i otišao, a Giga bi se vratila svojoj rezignaciji.

No, u zatvorenom prostoru, njihov razgovor samo povećava napetost što dovodi do neočekivanih reakcija svakog pojedinog od njih. Giga, koja je duž čitavog romana uvijek uspjela očuvati mirne živce, već u prvom dramskom činu reagira veoma emotivno. Dok je u romanu djelovala veoma smireno i pomalo nezanimljivo, u dramskom djelu govori eksplozivno ne dozvoljavajući da je Marko ponižava.

S obzirom na to da se radnja odvija veoma brzo, likovi postaju nepredvidljivi. Marko i Giga nekoliko puta zamijene uloge ljubomorne i nepovjerljive osobe, psihičko nestabilne i voljene. Vođena histerijom i teškim psihičkim stanjem Giga je zaboravila sve što je za nju značio Marko te ga je u afektu i posve nepredvidljivo ubila. Ostala je toliko prisebna da je o tome obavijestila svog odvjetnika, no nakon toga potpuno se skrhalo.

8 PSIHOLOŠKA ANALIZA GIGE

Budući da je Gigina najveća dilema bio odabir između Marka i prosaca te da je s tim likovima provela najviše vremena, analizirat ćemo njezin odnos sa svakim od njih kako bismo otkrili kakav je bio njezin karakter, što je osjećala i mislila o svakom od njih.

8.1 GIGIN ODNOS PREMA PROSCIMA

Giga je bila veoma mlada kad je postala udovica. Unatoč crnini koju je nosila, očarala je svakog muškarca u svojoj blizini. Bila je veoma zanimljiva, inteligentna i sposobna te je imala širok krug interesa. Povrh svega bila je i druželjubiva, šarmantna, opuštena i znala je kako ostaviti dobar prvi utisak na društvo. Vrlo je dobro znala da nije nešto izuzetno lijepa, no vjerovala je da ima nešto u njoj što je jače od ljepote. Prisjeća se kako je jednom čula majku da govori nekoj gospođi da njezina Giga „nije nipošto lijepa, ali će je voljeti mnogi“ (Begović 1996b: 348). Pošto se je s vremenom broj njezinih udvarača povećavao, sve je više vjerovala u majčine riječi.

Iako je trebala puno vremena da se uopće suoči s činjenicom da se Marko možda nikad neće vratiti, to je nije sprječavalo u koketiranju s muškarcima. Prvih nekoliko godina tresla se od jeze te ju je hvatalo gađenje samo na pomisao da bi nečije tuđe ruke milovale njezino tijelo i ljubile njezine usne, makar samo na trenutak, no shvativši da mora nastaviti sa svojim životom i da je njeno udovičko vrijeme prošlo odlučila je skinuti crnu haljinu i dati priliku svojim proscima. Pokušala je doznati kakvo je njezino raspoloženje prema svakom pojedinom te osjeća li prema ikome nešto više od simpatije, od prijateljstva. Znala je da su joj neki bliži i draži od drugih, ali je to bilo daleko od ljubavi. Da bi ih bolje upoznala pozivala je redom jednog po jednog na sastanke. Proučavala ih je, iskušavala i mamila oblizivanjem jezika što je bilo jedna od njezinih značajki te je željela vidjeti kako se sa svakim pojedinim osjeća. Mislila je da će se možda između nje i jednog od njih stvoriti neko raspoloženje koje će joj pomoći da dođe do odluke, no svi su ti posjeti bili za nju bez dubljeg značenja. Još uvijek neodlučna, proscima je navijestila veliki sastanak u utorak navečer kada će prirediti veliko iznenađenje i reći im nešto važno tj. izjasniti se za kojeg od njih će poći. Giga je bila u strašnim dvoumicama, konstantno je kalkulirala, ispitivala, uspoređivala, tražila argumente pro i kontra te pokušavala iskonstruirati kako bi izgledao život sa svakim od prosaca.

Počela je da pretražuje, što ona znači za njih, za svakog od pojedinog od onih sedam, koji čekaju na njezinu odluku. Koliko je koji voli, koji je voli više, koji najviše. Secirala ih je,

prisposodabljala, sjećala se svega što su joj govorili, žrtava koje su joj pridonijeli ili htjeli pridonijeti, usluga, odanosti, obećanja. Pitala se koji će biti ustrajniiji, vjerniji, nježniji. (Begović 1996a : 40)

I to je izgledalo kao kakav "puzzle": ona igra, u kojoj se slažu komadići jedan uz drugi. Pa je govorila u sebi: ovo ide, i ovo ide, i ovo ide potpuno, ovo pristaje, ovo se slaže, ovo spada ovdje. Točno... točno... točno... (ibid.: 42)

Bila je svjesna toga da bi mogla živjeti s kojim od njih, snositi brige i svakdanje nevolje, njegovati ih, služiti im, ali znala je da se ne može nikome prepustiti i dozvoliti da ju netko uzme jer nijednog nije uistinu voljela kao što je voljela Marka.

Iako je negdje duboko u sebi znala da se neće odlučiti za nijednog od prosaca, nije se željela odreći njihove pažnje i njihova druženja te je stoga razvlačila sastanke koliko je god mogla dok se upravo ti sastanci utorkom nisu pretvorili u rutinsko večernje druženje uz kavijar, čašu vina i zvukove klavira. Gigu je svaki susret veoma zabavljao. Voljela je slušati brbljavije, komplimente, budalaštine, plitke dosjetke i izjave prosaca koje su joj istovremeno davale lažni osjećaj da će doći do neke promjene u kojoj će moći zaboraviti na prošlost i okrenuti se prema budućnosti. Intrigirali su je odnosi među gospodom te je voljela gledati kako se nadmudruju i prepiru samo da bi ju impresionirali. Gledajući ih u afektu, obuzimala ju je želja kritike i "počela im se u sebi rugati, karikirati ih ističući sve, što je na njima smiješno" (Begović 1996b: 337). Grupa koja bi se stvorila oko nje izgledala joj je na momente kao "zvjerinjak s ukroćenim životinjama, marionetski teatar, krabuljni ples i koješta još" (ibid.).

Kad nisu bili kod nje, prosoci su joj svakog dana telefonirali poslije ručka.

Katkad se javila dva - tri, a drugi put bi se opet izredali svih sedam. Lovili su spoj jedan za drugim, strpljivi kao sedam Jobova, čekajući trenutak, kad će predgovornik odložiti slušalicu, pa da preteknu sljedećega. (Begović 1996a : 11)

Svakog od njih Giga je znala odmah po glasu čim je digla slušalicu te je tako svoj glas prilagodila onome koji se javljao. Vlasniku glasa znala je dodati poseban nadimak koji bi izmislila upravo za njega. Ukoliko joj se nije dalo slušati ih, dozvolila si je biti bezobrazna te ih prekinuti i reći im doviđenja.

Na pitanje kad će doći utorak kad će reći svoju odluku odgovarala je ležernim, pjevuckavim tonom "Možda za osam dana, a možda i nikada" (1996a: 10). Kako navodi Begović, ti su kavaliri sa svojim pretenzijama često podsjećali na "nekadanje kotiljonske šablone, gdje su se

kavalirski otimali, tko će kleknuti na jastuk postavljen pred damu, ili na spiritističke seanse, gdje se čeka, da se oglasi nevidljivi duh sa svojim odlukama" (ibid.: 34). Na svakom su se sastanku nadali da će se Giga izjasniti. Kada bi nastupio trenutak tišine u kojem bi Giga trebala izabrati jednog od prosaca, pokajala bi se što je te susrete uopće angažirala te joj se čitava ideja okupljanja utorkom s ciljem da odabere jednog od njih pričinila neobično glupa i neozbiljna. Odugovlačila je, počela kombinirati kako se izvući iz takve situacije i kako ih nagovoriti i zadržati da dođu i idući tjedan. Njezino bi se veselo raspoloženje tada naglo promijenilo i pretvorilo u strah, kukavičluk i pesimističku neodlučnost. Pojavila bi se nova ispitivanja, razmatranja, unutarnje debate, nagovaranje srca i prigovaranje mozga. U mislila je bila spremna prekinuti svoje odnose sa svima i vratiti se u prošlost te postati ponovno žena koja čeka i vjeruje u mužev povratak, no znala je da njezina mladost prolazi jer je to osjećala na koži koja se počela nabirati te na svom tijelu kojeg nitko nije dotakao i za čim je žudjela.

Došlo joj je da poludi. Sve je u njoj bilo zbunjeno i zamršeno. Vjerovala je da što god učini, učinit će krivo sebi, svom mužu i onome za koga pođe. Nije mogla preuzeti odgovornost za situaciju u kojoj se našla. Krivila je gospodu koji su je doveli do svih tih borbi i novih opredjeljenja jer bez njih ona zacijelo ne bi nikad odlučila pokopati nekog tko još uvijek živi u njoj, a istovremeno je zamjerala Marku što ju je ostavio samu i zbog kojeg je izgubila svoje najbolje godine. No, napokon je skupila hrabrost i donijela odluku. Nije htjela više zavlačiti, htjela je samo riješiti sve jednom zauvijek i biti slobodna. Znala je da će joj mnogi od prosaca predbaciti da je prevrtljiva i neodlučna, da ih je zaluđivala i da je s njima postupala neozbiljno i djetinjasto, ali po njenom mišljenju, njezin je način postupanja bio najbolji kako bi svi oni ostali nepovrijeđeni. Bila je svjesna da s nijednim od njih ne bi bila čitava i htjela je da joj svi oni budu samo prijatelji i ništa više. Koliko apsurdno zvučalo, željela je ostati uz onog čija je bila otkad ima svijest da mora nečija biti, makar je tog čovjeka proglasila mrtvim.

Prosci, njih sedam, poput Gige, prikazuju zagrebačku stvarnost te koliko je karakterističnih profila i staleža niklo u toj sredini prvih poslijeratnih godina. Profili svakog od njih veoma su različiti, no nemaju dubine jer imaju pasivnu funkciju da поближе prikažu lik Gige i ne utječu toliko na čitavu radnju.

Kakav je odnos imala Giga sa svakim od prosaca saznajemo iz njezinog pripovijedanja proročici Irini. O svakome od njih govorila je ono što je znala, uključujući i priče vezane uz njihove prošle ljubavi te kako su upoznali Gigu i kakva je bila motivacija za brak svakog od njih. Giga je, između ostalog, svakom liku pridružila likovnu tehniku koja dodatno osvjetljava njihov lik i pridonosi psihološkoj karakterizaciji.

8.1.1 Advokat Mika Peruzović (Ulje)

Giga i advokat Mika prvi su se put sreli u njegovoj kancelariji radi nasljedstva kad je Gigi umro otac. Od onog trenutka Mika ju je uvijek zastupao u pravnim stvarima. Zbog velike naklonjenosti Gigi, nije želio da se ona muči dolazeći u njegov ured te je stoga za svaku najmanju stvar odlazio k njoj. Njegovi posjeti nisu bili strogo poslovni jer joj je Mika svaki put donio buket cvijeća ili kutiju slatkiša, kakvu knjigu, gramofonsku ploču ili kakvu drugu sitnicu kojom bi ju iznenadio i razveselio. Giga se nije branila njegovih posjeta, voljela je da ju nasmijava i govori koješta laskavo. Iako je on od prvog susreta prema njoj osjećao mnogo više od poslovnog i društvenog prijateljstva, nije razmišljao da bi joj se približio zbog poštovanja prema njezinoj nesreći. Štoviše, na sve je moguće načine pokušao saznati što se događa s Markom, makar je računao na to da bi ona mogla jednog dana postati njegova ukoliko joj se muž ne vrati, iako je znao što je Marko za nju značio i da takvu ulogu u njezinom životu neće imati više nitko.

Mika je imao drugu ulogu u Giginom životu, ulogu dobročinitelja: uvijek je bio njezina prva misao kad joj je trebala pomoć te bi ga u svakoj neprilici, dvoumici ili brizi pitala za savjete ili mišljenje. „Mika je uvijek bio spreman na svaku njenu zapovijed i želju, kao vojnik u ratu, nikad nije ništa odlagao, nikad se nije izgovarao ili izvlačio“ (Begović 1996b: 246). Ta njena veza s Mikom bila je za nju od odlučne važnosti jer „osim materijalnih olakšanja, koje joj je on pružao, oslobađajući je sekatura (...), bio je on za nju i moralni oslonac, podižući njene klonule energije i jačajući njeno povjerenje u samu sebe“ (ibid.).

U društvu ostalih prosaca osjećao je da joj nitko nije bliži od njega jer ga je Giga dobro poznavala, znala je tko je i što je, te da se njih dvoje u pogledu životnih pitanja i shvaćanja najodlučnijih problema ne razilaze. Kako sama Giga kaže „Kad bi zahvalnost imala da odluči“ (u odabiru za kojeg će prosca poći), „to zacijelo nitko nije toliko zaslužio kao Mika“ (ibid.: 340), no nije se željela dati nekome iz zahvalnosti i robovati mu, ali istovremeno nije mu željela ostati dužna. Na svoj se način potrudila da mu vrati na zahvalnosti te ga je vukla na različite koncerte, svirala mu i uvodila ga u svijet glazbe te mu na taj način iskazivala pozornost. S vremenom je Mika shvatio da je isključen iz kombinacije i da uopće ne dolazi u obzir kod odabira makar je Giga i dalje željela da dolazi, tješeći ga da je za njega kod nje rezervirana posebna rubrika, jedinog i najboljeg prijatelja.

8.1.2 Konte Šime Simeoni (Profil)

Dalmatinski konte intrigirao je Gigu čudnom kombinacijom simpatičnosti i arogantnosti, nepokvarenosti i prepotencije. Upoznali su se na zabavi zajedničkog prijatelja gdje su ga oblijetale djevojke koje ga nisu zanimale jer je u mislima još uvijek bio sa Jane, bivšom djevojkom koja je umrla veoma mlada, te je sarkastično rekao da traži gospođu koja je još uvijek djevica misleći da takva ne postoji. Saznavši za Gigu, zanimala ga je njezina situacija. Zašto je poslije puno godina ponovno počeo promatrati jednu ženu, ne zna ni sam: možda zbog njezine čudnovate prošlosti, možda zbog toga što ju je bilo teško mimoći i previdjeti ili zbog toga što ga je Giga iznimno podsjećala na Jane kao da bi dio nje bio u Gigi. Privlačila ga je njezina jednostavnost i prirodnost, godile su mu njezine nijanse glasa te inteligentni i rezignirani osmijeh koji je više bio u očima nego u crtama lica.

Budući da su dijelili sličnu prošlost, nije im bilo teško razgovarati o ljubavi i buditi drage im uspomene. Oboje su pokazali veliko razumijevanje i toplo suosjećanje za osjećajni život sugovornika što su inače skrivali od drugih. Šime je Gigu impresionirao svojom lijepom romantičnom pričom koja je kod Gige čak probudila osjećaj ljubomore i zavisti. „(...) ona je zavidala Jani, što je sa svojom vjerom otišla s ovoga svijeta i znala, da će njezin dragi prije ili kasnije doći k njoj, a ne će očekivati ništa od nje, niti će od nje išta tražiti“ (Begović 1996a: 89). Zavidala joj je također toliku ljubav koju je dobila od Šime i koju njoj Marko nije nikad pružio, a koju je toliko priželjkivala.

S vremenom je Giga zasjala u očima dalmatinskog aristokrata te je on zbog toga počeo izbjegavati razgovore o prošlosti. Gigu to nije smetalo. Naprotiv, sviđala joj se pozornost koju joj je pružao te je počela s njim koketirati. Svaki put kad bi izgovorila njegov nadimak bi „hitrim jezikom prešla preko usana, kao gušterica koja je proždrla mušicu“ (ibid.: 91). Obožavala je njegov temperament kojim se razlikovao od drugih prosaca. Gledajući ga kako se nateže s ostalom gospodom, smatrala je da je jedini među njima koji ne nosi masku te da je ono što vidi i čuje ono istinito što dolazi iz njega. U različitim debatama to je bio razlog da se postavljala na njegovu stranu.

Među njima je postojala „čudnovata korespodencija“ (ibid.: 90). Premda si nikada nisu jasno priznali, između redaka su naslućivali kako bi mogli živjeti jedan za drugog i voljeti se. Giga je osjećala kako bi voljela biti domaćica u njegovoj kući u Trogiru koju je jednom prilikom posjetila, a Šime bi isto volio da se tamo nalazi žena koja zapovijeda i upravlja kućom te misli na njega.

8.1.3 Freddy (Terakota)

Ulazeći u ured Crvenog križa u nadi da će dobiti kakvu informaciju o Marku, Giga upoznaje Freddyja, snoba iz zagrebačke židovske porodice. Želeći okupirati svoje misli neakvim poslom i uskratiti vrijeme, Giga započinje na Freddyjev prijedlog raditi kao njegova daktilografinja i sekretarica. „Naučila je pisati mašinom, vodila protokole, sređivala i ispitivala molbenice, dopisivala, trčkarala, intervenirala, kupila doprinose, vadila informacije“ (ibid.: 100). Istodobno, na taj je način mogla pomoći drugima koji su se našli u sličnoj situaciji kao ona te je mogla svoju stvar u vezi izgubljenog supruga uzeti u svoje ruke.

Freddy je Gigu na početku veoma nervirao, „u podsvijesti je odbijala njegovu ljigavu, sladunjavu, umiljatu galantnost, koja se odražavala u načinu, kako se smješkao i kako ju je gledao“ (Begović 1996b: 188). Nekoliko joj se puta pokušao fizički približiti i zagrabit ju, no Giga je uvijek bila na oprezu. Na takve njegove pokušaje siktala je i bjesnila, bilo joj je odvratno sve što joj je govorio i činio, ali nikada nije skupila dovoljno hrabrosti da ode od njega. Prema njemu se odnosila veoma hladno te mu nije dozvoljavala da ulazi u njezin prostor, ali „negativni rezultati njegovih nastojanja samo su ga više privlačili k njoj“ (Begović 1996a: 105).

S vremenom je njihovo prijateljstvo postajalo sve intenzivnije, no svaki put kad bi Freddy iznova nešto pokušao, Giga bi se povukla i držala kao da kod nje nema nikakvog izgleda i nade. Jednom mu je prilikom čak napomenula da ne vjeruje da bi ona ikad pošla za jednog židova. Freddyja to nije zaustavljalo jer je Giga za njega između ostalog predstavljala ulaznicu za ekskluzivno društvo Gornjeg grada koje mu je oduvijek bilo nedostižno. Bio je tako blizu da se nije želio odreći te mogućnosti. „Oprezno, s mnogo takta i lukavosti nastojao je, da se što bolje insinuira, da joj postane neophodan“ (ibid.: 105). Donekle je uspio u tome uvrstivši se među potencijalne Giginе proscе i posjećujući je svakim utorkom.

Bilo je više no očito da je Freddy bio jedan od onih prosaca koji su se Gigi manje sviđali. Jednog je utorka, nakon što se vratila iz Njemačke, svakom proscu pokazala njegov alterego iz Hagnebecka sudeći po njegovim vrlinama, manama i ludostima svakog je prosca pronašla u životinjskom svijetu. Najgore je prošao Freddy. Pokazujući snimke, naglasila je da je Freddy sličan bergamaskom ovnu svinutog nosa i senzualne gubice te flamingu s lukovitim kljunom i lordovskim nogama. Očigledno je Freddy uistinu bio crna ovca društva jer su takvi zlobni Gigini komentari naišli na podsmjehivanje ostalih prosaca.

8.1.4 Bela Balaško (Karikatura)

Freddyjeva netaktičnost pokazala se i kod upoznavanja Gige s gospodinom Belom Balaško čime je povećao društvo prosaca i sebi smanjio vjerojatnosti da će ga Giga izabrati za budućeg supruga. Premda Giga nije poznavala Balaška, čula je za njega te joj je to bilo dovoljno da dođe i prisustvuje njezinim utorcima. Njih se dvoje nisu previše bavili jedan drugim, jednostavno im je bilo drago da uživaju u međusobnom društvu iako su mislima i srcem bili veoma udaljeni: Giga je mislila na Marka, a Bela na djevojku koja ga je ostavila, Juanitu de la Redondela. Giga je Belu od milja zvala Henri Quatre prema njegovoj bradi. Smatrala je da je korektan i pristojan gospodin, no malo površan i tašt te ju je smetao njegov neizdrživo monoton glas.

Budući da njih dvoje nisu imali dubljeg odnosa niti su se dobro poznavali, Balašku je bilo jasno da on pripada onim proscima koji će biti odbijeni. Jer nije bio toliko osjećajno vezan za Gigu, možda je najbolje opisao cijelu situaciju.

Ja sam jučer dugo o tom razmišljao i bilo mi je žao, što sam se dao zavesti da u tom sudjelujem. Večeras mi je još žaliye, nego jučer. Jer molim vas, što znači sve to? Svaka normalna žena odlučila bi se za jednoga, koji joj je najdraži, ili ako hoćete, koji joj najviše konvenira, i rekla bi mu: - Gospodine, ja sam vaša! – i sve je riješeno. Ali ovako! Pa to je tortura! Zar ne vidite, da je to tortura! Čovjek već ne zna, što bi počeo. Moje je mišljenje, da ona jednostavno uživa u tome, što nas gleda, kako se natežemo i natječemo oko nje, svi jednaki u nesigurnosti, jednaki u šansama, bar tako se iskazuje. Ja ne znam, je li prema ikome akcentuirala jače svoju naklonost, ali koliko vidim, među nama ima samo onih, koji se smatraju privilegiranim. Ne volim vam ja to, taj srednjovjekovni ljubavni turnir. Mene to podsjeća na trubadurska vremena i na historije Okruglog Stola. (Begović 1996b: 356)

Sudeći po njegovim riječima, žalio je što je sudjelovao na Giginim sastancima te je želio otići, no to nikada nije učinio. U jednom je momentu izjavio da zbog toga jer ju voli, ali najvjerojatnije samo nije želio biti sam te je tražio nečiju utjehu zbog rastanka s Juanitom.

Predvidio je i kako će izgledati Gigina odluka. Želio je kad se Giga vrati da izjavi „Gospodo, žao mi je, ali ja sam se predomislila. Ne mogu se odlučiti ni za jednoga od vas, jer sam već izabrala nekoga, koji nije među vama“ (ibid.: 358). Istina nije bila daleko od toga, Giga se na kraju odlučila da će i dalje čekati Marka i da će odbiti sve prosce.

8.1.5 Mister Kvit (Pastel)

Gospodina Žarka Babića Giga je najduže poznavala. Od prvog časa kad je čula za tog poznatog zagrebačkog glumca, zavoљjela ga je. Kupovala je njegove slike, sakupљjala kazališne cedulje i izrezivala novinske članke i vijesti u kojima se o njemu govorilo. Vidjevši ga u ulozi Jaga u *Otelu* on je za nju postao neodolјiv te je predstavљjao prototip čovjeka, kakvog bi ona htjela i mogla volјeti i cijeniti.

Gigina bi majka često priređivala zabave na kojima bi i ovaj gospodin prisustvovao kao obitelјski gost. Njihova kuća bila je prva u Zagrebu u koju je počeo zalaziti i gdje je kasnije pridobio mnoge poslovne veze. Tri-četiri dana prije žura, Gigu bi uvijek hvatala panika, u jednom bi trenutku zaplakala zbog najmanje sitnice te bi je hvatali napadaji srdžbe, a u drugom bi se momentu smijala, pjevala, vrtјjela i ludovala po kući.

Pošto je Gigina majka болоvala od reume, lјeto su provodili u Topuskom. Gigi se tamo nije sviđalo te bi radije otišla na more, sve do dana kada se u Topuskom pojavio Mister Kvit i time joj uljepšao praznike. Između dvanaestogodišnje djevojčice i tada umišљjenog komediјaša nastao je pravi flirt. Gigi nije bilo toliko stalo do njega, koliko do tog flirtskeg treninga koji joj je išao veoma dobro od ruke. Upotreblјjavala je sve trikove i lukavštine koje je znala, koketirala je i sve to radila s velikom sigurnošću. Za njihov prvi susret obukla je intenzivno crvenu haljinu znajući da u njoj izgleda drsko i izazovno. Među njima je nastala neobična igra riječi i pogleda, provociranja i nadmudrivanja u kojoj je Giga priznala da zalјublјjena.

Vidite, Mister Kvit, ja ću vam priznati, da ste vi bili moja prva ljubav. Još prije nego sam vas vidјjela, bila sam očarana od vas. Sve po onom što sam čula i čitala o vama. Kad sam vas vidјjela prvi put u teatru, obolila sam. Da, nemoјte se smijati, upravo obolila od ekstaze i šta ti ja znam, šta li je sve to još samnom bilo. (Begović 1996a: 170)

Kad ju je napokon poljubio uvrijedila se i zlobno otišla. Od samog se početka igrala s njim i provocirala ga. Volјjela ga je dovesti u neugodne situacije i gledati kako se muči i znoјi.

Poslije majčine smrti zbog teških okolnosti nije dolazio k njima, no nije ih zaboravio. Giga je mnogo puta poželјjela otići na njegove predstave da se malo rastrese, no boјala se otići sama te je stoga pratila njegov rad u teatru samo u novinama. Jednog su se dana nakon mnogo godina ponovno sreli na zagrebačkoј ulici. Mister Kvit nije propustio priliku da je upita kad ju može ponovno vidјjeti te prima li posјete. I dalje ju je jednako volio kao onda kad je bila djevojčica, a ni Giga nije tada ostala ravnodušna te ga je stoga pozvala da prisustvuje njezinim utorcima.

8.1.6 Angelus Posthumus (Fotografija)

Pravim imenom Anđelo Hervojić bio je uspješni europski bankar koji se vjenčao s Renatom, Giginom obiteljskom prijateljicom. Renata je oduvijek željela biti dio visokog društva i pošto joj bivši zaručnik to nije mogao omogućiti, pristala je na brak s Anđelom, iako nije bila zaljubljena u njega, no imao ono što je ona željela – novac. Jednog se dana Anđelo odlučio riskirati i pokrenuti svoj posao čime je izgubio sav novac, nakon čega ga je Renata ostavila.

Otišavši u Njemačku, ponovno mu je pošlo za rukom. Iz Europe se s vremena na vrijeme javljao Gigi pismima zbog brige i nemira oko Renate. Molio je Gigu da je čuva i zaštititi te savjetuje i upućuje koliko je god moguće. Giga mu je otpisivala, no ustručavala se reći mu da se Renata već sastaje s drugim. Od kad je Renata pošla za doktora, neprestano je osuđivala Anđela i krivila za sve što joj se dogodilo, a pošto ga je Giga vjerno branila, Renatini su posjeti bili sve rjeđi. Giga je mnogo puta poželjela Renati dobaciti nešto grubo u lice jer bi je svaki put uznemirila i iznervirala, no shvatila je da bi time samo pogoršala njihov odnos.

Kad se Anđelo vratio u Zagreb kao jedan on najjačih privrednika, nije se više zamarao Renatom. Ponovno je kupio vilu i najbolji auto, ali mu je nedostajalo žensko društvo. Čak mu je i Giga savjetovala da se mora ženiti jer ima još vremena, na što ju je iznenadio odgovorom da će se ženiti samo ako nađe ženu poput nje. Malo pomalo počeo joj se udvarati. Činio je to kako je najbolje znao: svojim bogatstvom, hvaleći se i govoreći joj o tome koliko i što je sve u njegovom vlasništvu kako bi Giga razumjela da će joj biti dobro s njim, no nju to nije previše zanimalo. Znala je da je time možda osvojio Renatu i još pokoju gospođu, ali ona je zahtijevala drugačiji pristup.

Ono što je Gigu najviše smetalo, o čemu joj je i Renata pričala, bilo je to da je Anđelo funkcionirao poput nekog sistema, a ne poput čovjeka. „On je i za osjećaje ima dvostruko knjigovodstvo. I srce mu je jedna sama kartoteka. Ispresijecano ravnim i okomitim linijama. Mali kvadrati, u koje se bilježe emocije: 'izdaci i primici' (Begović 1996b: 339).

Anđelo je želio imati sve dobro organizirano i po planu te stoga nije dozvoljavao da se nešto dogodi neočekivano. Gigi je izgledalo kao da živi po motu: živjeti znači dobivati. Svaki bi dan morao dobiti jedan plus, bio on izražen brojkama, prijateljima, ljubavlju, srećom ili nečim drugim i sve je moralo biti provedeno, izmjereno na isti način kao neka narudžba ili ekspedicija. Kao da nije mogao iz svojih okvira.

Zbog čega ga je stoga pozivala na sastanke? Najvjerojatnije jer joj je Anđelo pružao siguran život kakav je Giga, zbog rastresenog stanja u kojem se nalazila, mislila da nikad neće imati.

8.1.7 Pero Sambolec (Autoportret)

Pero je bio Gigin vršnjak i jedan od onih koje je Giga upoznala u mladosti preko svoje majke. 14. veljače komitet za izgradnju Studentskog doma sastavljen od najuglednijih zagrebačkih gospođa poput Gigin majke i Perine tete Gize priredio je veliku zabavu pod maskama. Kad su se sa svojih sedamnaest godina upoznali nisu nikada mislili da bi se mogli zaljubiti. U ono su vrijeme njihove fantazije bile na vrhuncu te su se jedan prema drugome odnosili kao prema nekome tko je neukusan i nezreo. Gigi Pero nije bio nimalo simpatičan, a ni ona njemu. Makar se razbacivala pred njim, gledala ga je veoma prepotentno i omalovažavajuće uspoređujući njegov stadij razvoja u kojem se nalazio sa žabicom koja još nije izgubila rep i gušterom koji ga još nije dobio.

Važno je naglasiti da je u ono vrijeme Pero Gigi često služio kao krinka da se iskrade iz kuće, kako njezina majka ne bi ništa posumnjala, i nađe s Markom Barićem, Perinim profesorom matematike.

Nakon mnogo godina kad su se ponovno sreli Pero je otkrio da ima nešto podsvjesno u njemu, što govori Gigi u prilog. Gigi se također svidjelo njegovo novo samopouzdanje i uvjerena suverena mladost te je radi toga kao posljednji od prosaca ušao u njezino odabrano društvo donijevši velike promjene.

Pero nije nikako mogao prihvatiti i činilo mu se odvratno da se Giga nalazi sa toliko muškaraca. Predbacivao joj je da time gubi svoj „šarm nepribliživosti, koji je ono najljepše, što ima žena“ (Begović 1996a: 34) te ju je stoga kadgod bi se sastali tjerao da odluči. Ucjenjivao ju je da će otići i da se neće vratiti što je Gigu veoma prestrašilo jer bi joj bilo veoma žao da ode. „Radije bi pregorjela svakoga drugog, nego njega. Možda ne toliko, što bi joj on bio draži od ostalih, nego zato, što je s njim nastao u njoj neki pokret, s kojim je započelo izlaženje iz mira i stagnacije“ (ibid.: 35).

Katkad bi se pitala bi li ga mogla voljeti i potvrđivala da bi, no kad bi pomišljala kako će je uzeti, uplašila bi se premda je zamišljala kako bi voljela da nasloni svoja usta na njegova, da ga poljubi i da mu sjedne u krilo što joj se nije dogodilo s nijednim drugim muškarcem. Isključila je mogućnost i mnogo puta dala mu razumjeti da nikad neće doći do toga da bude njegova žena s čime se Pero nije mnogo zamario te ju je nestrpljivo čekao u nadanju da možda postane njegova ljubavnica. Smatrao je da se to može dogoditi veoma brzo. Već nakon godinu dana njezinog novog braka.

8.2 GIGIN ODNOS PREMA MARKU

Giga pl. Remetinec i Marko Barić upoznali su se po nekom neugovorenom dogovoru na Jezuitskom trgu u Zagrebu. Svaki dan u šest sati, kad bi Marko završio s predavanjima i izlazio iz gimnazije, Giga bi stajala na trgu pretvarajući se da je običan prolaznik i priželjkivala da je Marko opazi i kavalirski pozdravi. Njoj je bilo tada sedamnaest godina, a Marku dvostruko više, trideset i četiri. Smatrala je da nije prestar za nju, već da je razlika u godinama upravo idealna jer je znala da ga neće moći savijati oko prsta kao što je radila sa drugima te je željela da je netko pripitomi.

Giga bi na njihove sastanke, radi podmuklosti i proračunatosti, često vukla Peru iz dvaju razloga: kako bi Marka učinila ljubomornim i kako njezini roditelji ne bi posumnjali da se nalazi sa starijim muškarcem. Kad su napokon saznali za njihovu vezu veoma su joj se protivili prvo zbog godina, a drugo zbog toga što je Marko bio „sin notornog pijanca i depraviranog jednog čovjeka“ (Begović 1996b: 63). Majka je Gigu nastojala odgovoriti od Marka omalovažavajući ga i „prigovarajući svemu, što je s njim stajalo u vezi, klevećući ga pače i izmišljajući neistine, povećajući istine, tako da je izazvala njen prkos“ (ibid.). Upravo iz tog razloga, između njih dvije često su izbijale žestoke scene i histerični razgovori gdje bi Giga više puta u bijesu svojoj majci rekla da ju mrzi.

Obično bi to bilo, kad se vraćala sa sastanka s Markom. Mati bi je dočekala i ispitivala za sve, što su radili i što su govorili, a ona joj je do u sitnice saopćavala. Nije prešućivala ni male erotske intimnosti, koje se već same po sebi u takvim prilikama nameću zaljubljenicima. Mati je slušala, slušala, pokazivala ispočetka interes za sve i neobično neko razumijevanje, u kome je bilo skoro suosjećajnosti, kao da se svemu tome veseli i uživa, a onda bi se malo po malo uzbuđivala pitajući je, do čega to vodi, i srdito štošta primjećivala, stala da zamjera, da se buni, da ujeta ironijom, kritikom, zlobom, dok napokon ne bi iskalila sav bijes na nenazočna Marka i mahnitim ga crescendima klevetala i grdila. Ponavljalo se to vrlo često, katkad po nekoliko dana uzastopce, i svaki put je ona mislila, da je možda to taj put, kad će se majka urazumiti i sprijateljiti sa činjenicom, za koju nije bilo izgleda da bi se mogla izmijeniti. (ibid.)

Čak je i u svom posljednjem trenutku života, umirući rekla Gigi kako vidi i zna, da će Marko biti njena nesreća. Iako nije znala kako ni što, bila je sigurna da se njihova veza neće dobro svršiti.

Gigu su majčine posljednje riječi bacile u duboku depresiju i od onog je momenta počela odgurivati Marka od sebe. U njoj je nastala velika praznina te je Babić ispao iz kruga njezinih misli. Budući da Marko nije bio spreman tako lako odreći se Gige, pisao joj je, telefonirao, molio da je vidi i da s njom razgovara.

Pošto je njezin otac također bio protiv te veze, zapovjedio joj je da stvar definitivno zaključi i da poštuje majčinu posljednju želju, no Giga kakva je bila, tvrdoglava i svojevolutna, prkosito mu se suprotstavila.

I kad je jednog dana Marko javio, da ide u rat, onda je u isti čas, ostavivši oca s nedovršenom izrekom jedne od običnih njegovih prodika, odletjela iz kuće i poletjela iza Muzeja u Demetrovoj ulici, gdje je na puteljku, što vodi u Tuškanac, čekao Marko. (ibid.: 64)

Nakon dvije godine Marko i Giga odlučili su se vjenčati. Pošto je rat još uvijek trajao, a Marko je bio ranjen, Gigi nije bilo teško otići na bojište.

Došla je sa tako zvanim *urlaberzugom* ujutro, a popodne su se istoga dana vjenčali u crkvi. Svjedoci su im bila dva rezervna oficira, Hrvata, i oni rekonvalescenti i spremni da se vrate kući na oporavak. Na večeri su bili sami oficiri, drugovi njezina muža. (ibid.: 54)

U galicijskoj su gostionici pili i pjevali dugo iza ponoći. Giga je bila malo potištena zbog Markove bolesti, no on je usprkos sjao od radosti i zaljubljenosti.

(...) govorio joj je koješta: sve same lude stvari. Bio je liričan kao kakav student. Zanosio se, kao da je prvi put vidi, kao da hoće da je opet još jedamput osvoji, kao da izmišlja sve ono najljepše i najbesmislenije, što se veli nekom, koga se bezgranično voli. Često ga je morala miriti i prekidati. Zapadao je u takvu emfazu, da se ženirala, da ga ne čuju drugovi. (...) Marko nije prestajao, već je njoj samoj postajao smiješao. Pogotovo jer je upotrebljavao najstereotipnije, najbanalnije, najotrcanije fraze zaljubljenog žargona, što ona nije nikad podnosila i što je na nju, kad god bi joj netko tako govorio, komično djelovalo. (...) Deklarirao je dalje kao Romeo i cvrkutao kao slavuj. (ibid.: 55)

Giga je bila presretna jer joj nikad ranije u razgovorima nije govorio da ju voli. Uvijek je to izbjegavao. U isti mah prestrašila se jer se bojala da vojnički život i bolest nisu izazvali kakav nered u njegovoj duševnoj ravnoteži. Čak i kad su se poslije našli u bračnoj sobi, ispitivala je

kako je s njim i je li priseban. Bojala se da ga sad kad ga je dobila, ponovno ne izgubi. No to se nažalost ponovno dogodilo. U trenutku kad je očekivala da će je Marko primiti i učiniti ženom, tlo se zatreslo, pokućstvo zaškripalo i udarac sa strašnim treskom prolomio je njihov krov i raskinuo zid pred njima. Na brzinu su se obukli, izašli iz kuće i dok su bježali Giga ga je iznenada izgubila među ljudima. Kako se to dogodilo nije znala ni sama. Odjednom ga nije bilo. Tražila ga je svuda. Svakoga je ispitivala je li ga vidio, svagdje se obraćala, obećavala nagrade i izlagala se opasnosti. Mnogi su joj govorili da je traženje i čekanje apsurd, no ona nije odustajala.

Zbog ratnih okolnosti i vlastite sigurnosti bila je primorana da se vrati u Zagreb gdje je oboljela od tifusa. Oči su joj postale umorne, vjeđe teške, usne blijede, a kosa utanjena te su ju na kraju odrezali. Giga se osjećala kao da su joj odsjekli obje ruke.

Gledala je onako ostrižena i nije vjerovala, da je to njezina glava. Sve joj je dolazilo da zaplače. U mislima je vidjela Marka, koji bi se zaprepastio, da uđe sada na ona vrata i da je vidi tako iznakaženu kao kakvu robijašicu. Ili opaticu, kojoj je bilo odricati svijeta. Ili šugavu ovcu, kojoj se vuna izgrizla. (ibid.:109)

Upravo zbog Marka najviše se brinula za svoju kosu. Bio je to dio nje koji je on beskrajno volio. I kad na ratištu nije mogao iskonstruirati ni njeno lice ni njeno tijelo, nametala mu se predodžba njene duge, raspuštene i svjetlucave kose.

Osjećao je njezin miris u svojim nozdrvama, njezinu glatkost pod prstima, šuškanje kao da je tare oko uha, uopće sva čula uskršavala su u njemu samo na taj jedan jedini detalj, a nisu mu donosila ni njena glasa, ni pogleda, ni posmijeha, ni išta drugo. (ibid.: 56)

Prisjećala se prve bračne noći kad je rukama milovao, dragao, ljubio njenu rasutu kosu, „utapao u njima svoje obraze, udisao u se miris iz njih“ (Begović 1996b: 56). Čak i kad ga je htjela poljubiti, ljubio ju je kroz sloj kose. Nije znala odakle mu taj fetiš.

Možda je to posljedica, što mu je ona dala splesti jednu narukvicu od svojih vlasi sa zlatnim nitima i poslala mu je na frontu. I odonda on je ne skida s ruke. Možda je taj predmet, u kome je sadržano nešto nje, u kome je osjećao njenu blizinu, djelovao na njegovu fantaziju, bolesnu valjda od čežnje, od straha, od očaja, da se predala takvoj fiksnoj ideji. Bog bi ga znao! (ibid.: 56).

Svaki put mu je u trenutku intimnosti pustila da se izdovolji te je na kraju shvatila da je upravo zbog kose zakasnila da postane žena. Ukoliko se Marko toliko dugo ne bi bavio njezinom kosom, ona više ne bi bila djeвица. Postavši ljubomorna na svoju kosu, podsvjesno je željela kad se ponovno nađe s Markom da je nema kako bi ona čitava postala objektom njegove nježnosti.

Kad je ozdravila i ustala iz kreveta odmah se uputila u ponovnu potragu za Markom. Otišla je na Crveni križ da bi dobila kakve informacije gdje se kasnije i zaposlila kako bi dobila obavijesti iz prve ruke te je svakim danom odlazila na kolodvor čekati vojničke vlakove tražeći među glavama Markovo lice.

To je bilo najgore vrijeme njezina života: ta očekivanja, ta čmarenja na peronu, životinjsko mrcvarenje, gdje svaki zvižduk lokomotive trza srcem i mozgom, gdje se kod svakog dolaska pregleda stotine lica i očiju i u svako se sumnja, da je ono pravo, i onda leti k izlazu i još jedamput zaviruje ispod svake kape: nije on, nije on, nije on, nije on, a onda popuštaju koljena i klonu ruke, i prazno je u njoj kao u praznoj jednoj kući, gdje su pomrli svi stanovnici. (ibid.: 204)

O Marku nije bilo nikakvih informacija: nije se znalo je li živ ili mrtav, gdje se nalazi, je li u zarobljeništvu, zašto se ne vraća, nije se znalo ništa. Prolazili su dani, prolazile su godine, a Marko je još uvijek živio u Giginom srcu i Giginim mislima. Čekala ga je, neprestano mislila na njega i spremala se za njegov povratak, iako je bila u vrijeme njegovog nestanka okružena mnogim muškarcima koji su joj pružali bolji život.

O Markovom karakteru i njegovom odnosu s Gigom te dugogodišnjem nestanku saznajemo najviše iz drame koja se dogodila u jednoj noći krajem februara 1926. godine, u noći njegovog povratka. Dok su nam kao čitateljima, informacije o Marku u romanu ponuđene samo u Giginom pripovijedanju, u drami dobivamo vjerodostojniju sliku promatrajući njegove postupke i način na koji razgovara s Gigom. Eliminacijom ostalih likova, Begović se u posljednjem dijelu skoncentrirao samo na ova dva lika i njihov međusobni odnos.

Marko je na scenu u drami stupio sa svojom prtljagom, u fizičkom i psihološkom značenju. Sudeći prema njegovom pričanju, u zarobljeništvu je proživio teške stvari te ga je život potpuno izobličio i njegovo stanje uma nije više bilo isto. Sa sobom je donio pun kovčeg sumnjičavosti, živčanosti, ljutnje, životinjskih nagona te patnje i boli. Prvog je trenutka, ušavši u Gigin stan, postao ljubomoran. Ispitivačkim pogledom prešao je preko kuverte s

ugraviranom zlatnom grofovskom krunom, još neotvorenog telegrama kojim je najavio svoj dolazak, velikog buketa cvijeća i vizitkarte koje su u njemu pobudile napetost i bijes, a dodatni dolazni telefonski pozivi rasplamsali su njegove sumnje da se u njihov odnos upleo netko treći. Odmah po povratku vidio je i znao sve što se događalo u proteklim godinama Gigina života. Ulazeći na scenu iznenađena i radosna, Giga nije ni najmanje slutila drastičnu Markovu promjenu. Pred njom je stajao muškarac kojeg je jedva poznavala, muškarac značajno drugačiji od onog kojeg je voljela prije rata, nepovjerljiv i agresivan koji ju je bez razloga osuđivao i vrijeđao. Marko nije želio ni čuti što je sve pretrpjela i doživjela dok nije bio uz nju. Nije dozvoljavao da bilo što progovori ili da možda dobije šansu ispričati čitavu priču i prema Markovim riječima, prikazati se mučenicom.

Giga ga je bespomoćno slušala, osjećajući da će svako njeno pobijanje biti ne samo uzaludno nego i izvor novih predbacivanja s njegove strane. A htjela je samo jedno: da se on smiri i da se počnu jedno drugom saopćavati dolično i razložito. Bila su joj donekle shvatljiva njegova sumnjičenja jer su indicije za njih bile tu. Ali je bilo teško reagirati na optužbe koje bi same po sebi otpale da je mogla da se s njim razgovori. (Begović 1933: 285)

Marko je iz sekunde u sekundu postajao paranoičniji ne vjerujući Gigi ni jednu riječ. Bio je odlučan te uvjeren da postoji netko treći koji je uzrokovao ovaj njihov nesporazum i tko je kriv za njihove nevolje. Iz tog razloga inzistirao je da otkrije istinu te je uporno želio da mu Giga prizna što se događalo u njegovom odsustvu. Giga ga je bezuspješno i uzaludno upozoravala da je pogrešno što samo tako izvodi neke zaključke.

I kad bi pomislila da se Marko napokon opustio i da se atmosfera smirila te da su u njemu oživjela ona raspoloženja prije rata, Marko bi u trenu ponovno postao sumnjičav, unatoč tome da je s njim čitavo vrijeme radila u rukavicama. Dovoljan je bio jedan telefonski poziv da se uznemiri. „On je nemirno, sad hitrije, sad polaganije, sad pođi, sad se ustavi, vrludao okolo kao pijan zvrk“ (ibid.: 312). Nije se mogao riješiti osjećaja da Giga želi manipulirati s njim i uvjeriti ga kako su njezini odnosi sa svim onim muškarcima koji su je salijetali bili samo kušnja koju je ona sjajno izdržala. Giga je bila „premorena, iznervirana od pustih traženja i uvjeravanja, od mjerenja riječi i obzirljivih zaobilaženja“ (ibid.: 315) te iscrpljena jer nije mogla podnijeti da se svaka njezina riječ iskrivljuje i da se na sve što kaže odgovara sarkazmom. Shvatila je da je Marko u svojoj glavi iskonstruirao čitavu priču i da što god da kaže neće promijeniti njegovo mišljenje. Postala je svjesna činjenice da je Marko bio

ljubomoran od prvog trenutka kad nije bila uz njega na mogućnost da može postati od nekog drugog pa sve do povratka te da su sva pisma i svi takozvani dokazi poslužili samo da bi našao izgovor da joj to predbaci.

Iznemogli od neprestanog svađanja, napokon su se malo smirili. Giga mu je uručila neotvoreno pismo koje je njezin otac ostavio za Marka prije svoje smrti. Pročitavši uvjerenje Gigin oca, Marko je promijenio svoje mišljenje i shvatio kako Gigin riječi možda ipak nisu bile lažne. Pretvorio se u milo stvorenje zaneseno ljubavlju, što je kod Gige izazvalo neku sumnju i nervozu. Zabrinula se kao da je poludio poput njegovog oca, „ali onda kao da se privikla i uvjerila da je to samo pusta neka radost koja ga je obuzela“ (ibid.: 338). Saznavši što je stajalo u pismu i što je utklonilo Markov strah od postojanja nekog trećeg, Giga se osjećala uvrijeđeno i osramoćeno. Činjenica da je prestao sumnjati u njezinu vjernost i nevinost tek nakon pročitane očevog pisma, a ne nakon svih njezinih izgovorenih riječi, probudila je u njoj strašno zaprepaštenje i mržnju kakvu je Marko pokazivao na početku. Povrijeđena, Giga mu je priznala sve preljube: i s advokatom Mikom i sa Simenonijem i s Perom, iako nisu bili istiniti. Misleći, budući da joj je muž, i da time ima pravo na Gigu, Marko ju je pokušao uzeti na silu, no Giga je bila odlučna završiti čitavu dramu, napraviti preokret u radnji i sve iznenaditi te pucati iz revolvera.

Izuzev nepovjerenja, promatrajući Gigu i njezine postupke u romanima i drami, saznajemo da postoji još nekoliko razloga zbog kojih veza Gige i Marka ne bi uspjela te zašto je Giga u odlučujućoj situaciji kao izlaz izabrala smrt.

Promatrajući svoje tijelo u ogledalu, zamjerala je Marku što je, čekajući ga toliko godina i žrtvujući svoje tijelo, izgubila svoju mladost osjećajući kako je vrijeme prešlo preko njene kože i kako više nikada neće biti isto.

Ona je doduše ustavila vrijeme (...) ali mladost se nije ustavila, ona je prolazila, trošila se, izjedala, trunila i napokon vapila i zazivala u pomoć, u paničnom strahu da ne zakasni. Došavši opet do ogledala, približi lice staklu i pogleda sve uglove, udubine, nabore u njemu, prijeđe ispruženim kažiprstom od oka do vilice nategnuvši kožu, ispitujući joj otpor i elastičnost. Prestraši se, kako se dala razvlačiti i opet se mlohavo uvlačila poput ugrijane gutaperče. Takva je zacijelo i na plećima, na prsima i na mišicama. I uhvati se objema rukama za grudi bojeći se za njih, najvećma za njih. Jer one su mladost. Otkad god se sjeća, da su one tu, kad god je čula riječ: mladost, uvijek je u mislima sizala za njima, ne rukama kao sada, nego upravo mislima. Kad bi joj netko rekao, da je mlada, zamišljala bi uvijek nešto okruglo, puno, gipko, što se nadima od snage i diže od svježine. (...) Poduprijevši s obje ruke, raširenih

palcem i kažiprstom, svoje grudi, promatrala ih je u ogledalu. Skoro je doticala staklo vrhovima koji su se, na ne baš toplu zraku, ukrutili i stisli kao dva žira. Onda spusti ruke, spustiše se i grudi, kao da su umorne, ne više oble i zaokružene, nego nešto tromе i izduljene. (...) Na njoj je bilo sve zaokruženo, same tople linije, bez uglova i ulupljenih mjesta. Mladost, mladost. Ipak je sve to prošlo, vidi ona dobro, kako je prošlo. Rame se sagnulo, mišica se otromila, a koža na trbuhu kao složen mijeh, a ne više onako uvita u čvrstim, glatkim naborima poput nove, nenošene svile. A ipak nitko nije prešao rukom preko svega toga, nitko osim teškog glada vremena. I zadrhta sve, srsi je prodoše, da joj se koža osula bubuljicama, možda od zime, a možda i od predodžbe, što joj je u taj čas prostrujila moždanima. Vidjela je u fantaziji desetke ispruženih ruku, kako se raširenim dlanovima spremaju spustiti na nju, da je pomiluju, da je obrane od propadanja, da sustave mladost, što se eto odsukiva s nje u tankim nitima, sastavljenim od sekunda i minuta, što rastu u dane, u mjesece, u godine i postaju prošlost. (Begović 1996b: 346- 348)

Istovremeno, Marku je zamjerala to da ju nikada nije učinio ženom, već ju je ostavio netaknutu te time nije zadovoljio njezinu seksualnu potrebu. Iz tog razloga voljela se više puta prisjećati kako je Freddy pokušao da nasrće na nju i kako je kapetan Dürrer navaljivao na nju svojim listovima te kako se u onim trenucima osjećala privlačno i poželjno. Njezine su najbolje godine prolazile, a njezina spavaća soba ostajala je zaključana. Željela je da je netko obuhvati čvrstim rukama i zadovolji. Dodatni udarac na njezinu neispunjenu seksualnu želju i njezinu vjernost bilo je Markovo priznanje nevjernosti koju je počinio za vrijeme zarobljeništva. Činjenica da je prevaru pripisivao njoj, kad ju je uistinu on počinio, izazvala je u Gigi ljutnju i žaljenje što se u međuvremenu nije i sama prepustiti strastima nekog drugog muškarca. S razlogom mu je predbacila što mu je dalo pravo da bude s drugim ženama, dok ga je ona čekala kod kuće.

Zašto tražite od nas da budemo ono šta vi niste? Zašto vi možete da nas mjerite vagom vaših iskustava na miligrame, a nama mora biti dostatan naš instinkt? Zašto vi znate kakve su nošnje i običaji po bordelima između Amura i Volge, a mi ne smijemo dozvoliti da nas pomiluje jedna muška ruka kad smo već izgubile nadu da će nas doseći ona koju tako dugo čekamo? (Begović 1933: 343)

Uvrijeđena i emotivno slomljena, nije se mogla, htjela ni željela prepustiti intimnom tjelesnom odnosu s Markom. Mnogo je puta Giga naglasila da bi se radije sama ubila, nego da

bude nečija, čija ne želi biti, odnosno da bi ubila svakog tko bi ju htio uzeti bez njezine volje, bez obzira voli li ga ili ne. Te je riječi ponovila i Marku. Unatoč tome da je on njezin muž, smatrala je da, nakon nevjere i nepoštovanja, nema nikakvo pravo na nju. Giga je u nekoliko navrata dokazala da je dosljedna u tome što govori što se potvrdilo i u tragičnom sukobu sa suprugom budući da ju nije shvaćao ozbiljno.

Neispunjen seksualni život Gigi je uskratio još jednu želju. Naime, u njoj se probudio osjećaj majčinstva. Prazninu koju je nosila u sebi djelomično je i samo privremeno uspjela ispuniti spašavanjem dječaka Šlojmea iz Galicije kojeg je dovela kod sebe u Zagreb. Dječak je živio kod nje nekoliko godina dok ga nije odveo njegov stric. Čitavo vrijeme dok su bili zajedno brinula se za njega kao da je njezin. Učila ga je pisati i govoriti hrvatski, zauzimala se za njega svaki put kad bi ga netko osuđivao da je Židov, usmjeravala ga i uvijek ga pokušala razumjeti. Željela mu je sve najbolje pa čak i onda kad je za nju to značilo da će ostati sama.

Svi su spomenuti razlozi pridonijeli tome da se Giga duboko u sebi osjećala ogorčeno i usamljeno i da joj nije bilo teško donijeti odluku jednom zauvijek završiti dramu u kojoj nije vidjela drugog izlaza te jednom zauvijek ostaviti prošlost iza sebe i okrenuti novu stranicu života. U konačnoj fazi shvatila je da se s Markom više jednostavno nije razumjela jer se u osam godina svatko od njih razvijao i mijenjao na drugačiji način i pod utjecajem različitih okolnosti koje su ostavile posljedice na njihov psihički život toliko da su jedan drugome postali stranci.

9 ZAKLJUČAK

Svrha ovog rada bila je analizirati psihološke osobine i stanja književnog lika Gige Barićeve na primjeru istoimenog romana i drame *Bez trećeg* te utvrditi na koje je načine Begović postigao psihologizaciju glavne junakinje.

Koristeći pripovijedanje u 3. licu, opisivanje, indirektni unutarnji monolog i intenzivni dijalog Begović nam je omogućio da uđemo u Giginu podsvijest te da time pratimo njezine misli i osjećaje. Prateći njezin život duž dugih osam godina, koliko je njezin suprug bio odsutan, ustanovili smo da je Giga lik koji je dosljedan u svojim riječima i djelovanju, odlučan u onome što želi, no koji pod pritiskom gubi vlastitu kontrolu, reagira destruktivno i previše emotivno te postaje nestabilan.

Prethodnom tvrdnjom također smo dokazali da Giga sadrži „dubinsku dimenziju“ koju Jeličić negira, no moramo priznati da dubina Gagine podsvijesti nije toliko izrazita kao što je recimo u Krležinim likovima, misleći ovdje na Lauru iz drame *U agoniji* s kojom se Giga često uspoređuje u hrvatskoj povijesti književnosti. Iako Giga priča o svojim patnjama i neprespavanim noćima, nedostaje nemir njezinog podsvjesnog stanja zbog čega nam se, kao čitateljima, Giga čini previše smirena.

Bio ovo samo pokušaj psihološkog romana i psihološke drame kako navode neki kritičari ili to uistinu jest, moramo priznati da je Begović stvorio tipičnu ženu poslijeratnog razdoblja kroz koju je uspio prikazati ondašnju društvenu stvarnost i obuhvatiti sve slojeve hrvatskog društva čime je doprinio nacionalnoj svijesti koja je u vrijeme rata bila iznimno važna. Uz mnoštvo ostalih djela, Begović je ovim romanom i ovom dramom dokazao da je stvarno bio izvanredan pisac.

Ono što ostaje nerazjašnjeno i što ne saznajemo iz djela, a što bi uvelike zanimalo svakog tko želi upoznati Giginu psihološko stanje je njezina unutarnja borba poslije teškog zločina kojeg je počinila te zašto se Begović odlučio zaustaviti upravo na tom tragičnom završetku unatoč tome da bi nastavkom radnje imao mogućnost još dublje prodrijeti u Giginu svijest.

10 SKLEP

Namen diplomske naloge je bil analizirati psihološke značilnosti in stanja literarne osebe Giga Baričeva na primeru istoimenskega romana in drame *Brez tretjega* ter ugotoviti, na kakšne načine je Begović dosegel psihologizacijo glavne junakinje.

S pripovedovanjem v 3. osebi, opisovanjem, indirektnim notranjim monologom in intenzivnim dialogom nam je Begović omogočil, da stopimo v Gigino podzaves in tako sledimo njenim mislim i čustvom. S spremljanjem njenega življenja vzdolž dolgih osem let, kolikor je bil njen soprog odsoten, ugotovimo, da je Giga lik, ki je dosleden priv besedah in dejanjih, odločen v tem, kaj želi, vendar tudi lik, ki pod pritiskom izgubi nadzor, reagira destruktivno in preveč čustveno ter postane nestabilen.

S prejšnjo trditvijo smo tudi dokazali, da Giga vsebuje „globinsko dimenzijo“, ki jo Jeličić zanika, vendar moramo priznati, da globina Gigine podzavesti ni izrazita v meri, v kakršni je recimo v Krležinih likih, tukaj mislimo predvsem na Lauro iz drame *U agoniji*, s katero Gigo hrvaška literarna zgodovina pogosto primerja. Čeprav Giga govori o svojem trpljenju in neprespanih nočeh, manjka nemir njenega podzavestnega stanja, zaradi česa se nam kot bralce, Giga zdi preveč umirjena.

Čeprav naj bi bil obravnavani samo poskus psihološkega romana in psihološke drame, kakor navajajo nekateri kritiki, moramo priznati, da je Begović ustvaril tipično žensko povojnega obdobja, skozi katero mu je uspelo predstaviti družbeno realnost tistega časa in zajeti vse plasti hrvaške družbe, s čimer je prispeval k nacionalni zavesti, ki je bila v tistem času bila izjemno pomembna. Kljub številnim drugim delom je Begović s tem romanom in s to dramo dokazal, da je resnično bil izreden pisatelj.

Kar ostaja nepojasnjeno in česar ne izvemo iz dela, bi pa zelo zanimalo vsakogar, ki želi spoznati Gigino psihološko stanje, je njena notranja borba po težkem zločinu, ki ga je storila, ter zakaj se je Begović odločil ustaviti ravno pri tem tragičnem koncu, kljub temu da je imel z nadaljevanjem dogajanja imel možnost še globlje prodreti v Gigino zavest.

11 CONCLUSION

The purpose of this study was to analyse the psychological characteristics and states of a literary character Giga Barićeva on the example of eponymous novel and drama *Bez trećeg* and to fortify in what ways did Begović managed to show those psychological characteristics of the main heroine.

Using narration in the 3rd person, description, indirect internal monologue and intensive dialogs, Begović allowed us to enter into the subconscious of Giga and therewith we follow her thoughts and felling. Following her life along the long eight years (the period that her husband was away) we established that Giga is a character that is consistent in her words and actions, determined in what she wants, but tends to lose her own control under pressure, react too emotionally and too destructively and becomes unstable.

The previous argument also proves that Giga contains „depth dimension“ which Jeličić denies, but we have to admit that the depth of Giga's subconscious is not so distinctive as, for example, Krleža's characters, referring here to Laura from his play *U agoniji* with whom Giga is often compared to in Croatian literature. Although Giga is telling a story about her suffering and sleepless nights, her subconscious anxiety is missing and because of that Giga seems too calm to us readers.

If this was just an attempt of psychological novel and a psychological play as some have suggested, we must admit that Begović made a typical woman of the postwar period and managed to depict the social reality of that time through her and embrace all segments of Croatian society, with which he contributed to the national consciousness which was at the time of war extremely important. In addition to many other works, Begović proved with this novel and this play that he was really an outstanding writer.

What remains unexplained and what we do not discover from the novel, but would greatly interest anyone who wants to get an insight to Giga's psychological states is her inner fight after the serious crime she committed, and the question why did Begović decide to finish right at this tragic end despite the fact that he could continue the action with the ability to dig deeper into Giga's consciousness.

12 IZVORI I LITERATURA

12.1 Izvori

Milan BEGOVIĆ, 1934: **Tri drame**. Beograd: Izdavačka knjižarnica Gece Kona.

Milan BEGOVIĆ, 1996a: **Giga Barićeva I: Prva knjiga: Sedam prosaca**. Zagreb: Matica hrvatska.

Milan BEGOVIĆ, 1996b: **Giga Barićeva II: Druga knjiga: Na ratištu. Treća knjiga: Povratak**. Zagreb: Matica hrvatska.

12.2 Literatura

Antun BARAC, 1941: **Begovićeva Giga Barićeva**. *Savremenik*, br. 2, Zagreb: Društvo hrvatskih književnika. 53–57.

Marija BOŠNJAK, 2009: **Giga Barićeva, moderna Penelope s revolverom u ruci**. *Autsajderski fragmenti*, br. 1-2. Zagreb: Institut Vlado Gotovac. 186–200.

Zvonimir DIKLIĆ, 1978: **Književni lik u nastavi: metodičke osnove za interpretaciju književnog lika**. Zagreb: Školska knjiga.

Darko DOLINAR i Ksenija DOLINAR, 1987: **Literatura**. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Aleksandrar FLAKER (1998): **Umjetnička proza**. U: *Uvod u književnost. Teorija, metodologija*. Ur. Zdenko ŠKREB i Ante STAMAC. Zagreb: Globus. 335–377.

Ivo FRANGEŠ, 1987: **Povijest hrvatske književnosti**. Zagreb – Ljubljana: Nakladni zavod Matice Hrvatske, Cankarjeva založba.

Branko GAVELLA, 1970: **Književnost i kazalište**. Zagreb: Kolo Matice hrvatske .

Branko HEĆIMOVIĆ, 1964: **Milan Begović I**. Zagreb: Matica hrvatska/ Zora.

Branko HEĆIMOVIĆ, 1976: **13 hrvatskih dramatičara**. Zagreb: Znanje.

Branko HEĆIMOVIĆ, 1988: **Antologija hrvatske drame, treći svezak**. Zagreb: Znanje.

Dubravko JELČIĆ, 2004: **Povijest hrvatske književnosti**. Zagreb: Naklada Pavičić.

Živko JELIČIĆ, 1982: **Sjaj i bijeda Begovićeve drame *Bez trećega***. U: *Dani Hvarskog kazališta: Hrvatska dramska književnost i kazalište u međuratnim godinama: eseji i građa o hrvatskoj drami i teatru*. Ur. Nikola Batušić. Split: Književni krug. 168–176.

Matjaž KMECL, 1996: **Mala literarna teorija**. Ljubljana: Mihelač i Nešović.

Janko KOS, 2005: **Pregled svetovne književnosti**. Ljubljana: DZS.

Marijan MATKOVIĆ, 1949: **Marginalija uz Krležino dramsko stvaranje**. *Hrvatsko kolo*, II, br. 2-3, Zagreb: Matica hrvatska. 410–448.

Vlatko PAVLETIĆ, 1965: **Panorama hrvatske književnosti XX stoljeća**. Zagreb: Stvarnost.

Boris SENKER, 1985: **Kazališni čovjek Milan Begović**. Zagreb: Teatrologijska biblioteka.

Boris SENKER, 1995: **Precjenjivani i osporavani Begović**. *Republika*, 51, br. 5/6 Zagreb: Društvo književnika Hrvatske. 48–63.

Miroslav ŠICEL, 1971 : **Pregled novije hrvatske književnosti**. Zagreb: Matica hrvatska.

Ana TOMLJENOVIĆ, 2011. **Trik trokuta u Begovićevoj drami *Bez trećeg***. U: *Dani hvarskog kazališta: Pamćenje, sjećanje, zaborav u hrvatskoj književnosti i kazalištu*. Ur. Boris Senker, Dubravko Jelčić, Milan Moguš. Zagreb-Split: HAZU, Književni krug Split. 187–199.

Silva TRDINA, 1958: **Besedna umetnost**. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Ladislav ŽIMBREK, 1936: **Milan Begović o sebi**, Književni horizonti 4, Zagreb: Društvo mladih književnika. 108–110.

Dragiša ŽIVKOVIĆ, 1984: **Teorija književnosti sa teorijom pismenosti**. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Dragiša ŽIVKOVIĆ (ur.), 1985: **Rečnik književnih termina**. Beograd: Nolit.

Izjava o avtorstvu

Spodaj podpisana Suzana Rahija izjavljam, da je diplomska naloga *Psihološka analiza Gige Baričeve* v celoti moje avtorsko delo.

Ljubljana, september 2013